

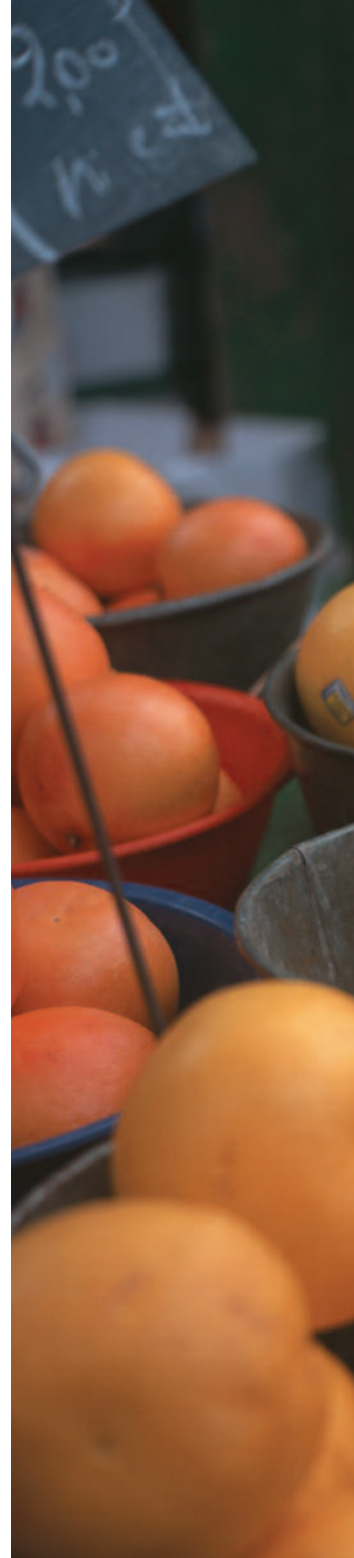
MUĞLA İLİ NARENCİYE YATIRIM RAPORU

T.C. Güney Ege Kalkınma Ajansı
Muğla Yatırım Destek Ofisi

İçindekiler

ÖNSÖZ	4
NARENCİYENİN TANIMI	6
NARENCİYENİN ANAVATANI VE YAYILMA ALANI	6
NARENCİYENİN YETİŞME KOŞULLARI	7
NARENCİYENİN KULLANIM ALANLARI	10
DÜNYADA NARENCİYE ÜRETİMİ	11
Dünyada Portakal Üretiminde Önde Gelen Ülkeler	13
Dünyada Limon Üretiminde Önde Gelen Ülkeler	15
Dünyada Mandalina Üretiminde Önde Gelen Ülkeler	16
Dünyada Greyfurt Üretiminde Önde Gelen Ülkeler	17
Dünyada “Diğer” Narenciye Üretimi	18
TÜRKİYE’DE NARENCİYE ÜRETİMİ	19
NARENCİYENİN TÜRKİYEDEKİ GEÇMİŞİ	21
TÜRKİYE’DE YETİŞTİRİLEN ÖNEMLİ NARENCİYE ÇEŞİTLERİ	24
Portakal	24
Mandalina	27
Limon	29
Greyfurt	30
Türkiye’de Portakal Üretimi	31
Türkiye’de Mandalina Üretimi	32
Türkiye’de Limon Üretimi	33
Türkiye’de Greyfurt Üretimi	34
Türkiye’de Turunç Üretimi	35
Türkiye’nin Narenciye İhracatı	35
MUĞLA’DA NARENCİYE ÜRETİMİ	41
TÜRKİYE’DE MEYVE SUYU	46
MUĞLA’DA MEYVE SUYU	52
NARENCİYEYE YÖNELİK POTANSİYEL YATIRIM ALANLARI	60
Soğuk Hava Deposu	60
Narenciye İşleme, Boylama, Mumlama ve Paketleme Tesisleri	61
Meyve Suyu	62
GZFT ANALİZİ	63
Güçlü Yönler	63
Zayıf Yönler	63
Fırsatlar	63
Tehditler	63
SONUÇ	64

Tablo ve Şekiller

Dünyada Narenciye Üretimi	12
Dünyada Portakal Üretimi	14
Dünyada Limon Üretimi	15
Dünyada Mandalina Üretimi	16
Dünyada Greyfurt Üretimi	17
Dünyada “Diğer” Narenciye Üretimi	18
Türkiye’de Narenciye Üretiminin Türlerine Göre Dağılımı	22
Türkiye’de Narenciye Üretiminde Önde Gelen	
8 İlin Yıllara Göre Üretim Miktarları	23
Türkiye ve Muğla Washington Cinsi Portakal Üretim Miktarları	25
Türkiye ve Muğla Yafa Cinsi Portakal Üretim Miktarları	26
Türkiye ve Muğla Satsuma Cinsi Mandalina Üretim Miktarları	27
Türkiye ve Muğla Klementin Cinsi Mandalina Üretim Miktarları	28
Türkiye ve Muğla King Cinsi Mandalina Üretim Miktarları	29
Türkiye ve Muğla Limon Üretim Miktarları	29
Türkiye ve Muğla Greyfurt Üretim Miktarları	30
Türkiye’de Portakal Üretiminde Önde Gelen	
6 İlin Yıllara Göre Üretim Miktarları	31
Türkiye’de Mandalina Üretiminde Önde Gelen	
8 İlin Yıllara Göre Üretim Miktarları	32
Türkiye’de Limon Üretiminde Önde Gelen	
5 İlin Yıllara Göre Üretim Miktarları	33
Türkiye’de Greyfurt Üretiminde Önde Gelen	
3 İlin Yıllara Göre Üretim Miktarları	34
Türkiye’de Turunç Üretiminde Önde Gelen	
5 İlin Yıllara Göre Üretim Miktarları	35
Türkiye’nin Narenciye İhracatı Grafiği	36
Türkiye’nin Narenciye İhracatı Tablosu	36
Türkiye Geneli Narenciye İhracatı Yapılan İlk 20 Ülke	38
Narenciyede En Fazla İhracatın Yapıldığı İlk 5 Ülke	39
Türkiye Geneli Narenciye İhracat Kayıt Rakamları	40
2002-2010 Muğla’da Narenciye Üretimi	43
2008-2011 Muğla’nın İlçelerinde Narenciye Üretimi	45
Muğla İli Nar Üretim Miktarları	52
Muğla’da Narenciye Pazarlama Kanalları	55
Türkiye Meyve Suyu Sanayiinde Meyve İşleyen Firma Bilgileri	59

Önsöz¹

Bu çalışma; kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmek, kaynakların yerinde ve etkin kullanımını sağlamak ve yerel potansiyeli harekete geçirerek bölgesel gelişmeyi hızlandırmak ve sürdürülebilirliğini sağlamak gayesi ile yola çıkan 26 Kalkınma Ajansı'ndan biri olan Güney Ege Kalkınma Ajansı uzmanlarınca uzun süren bir çalışma sürecinin sonunda ortaya konulmuştur.

Çalışma boyunca; ilk olarak Kasım ayında Ortaca Narenciye Birliği Başkanı tarafından organize edilen ve Ortaca Belediyesi toplantı salonunda gerçekleştirilen geniş katılımlı toplantıda narenciyenin sorunları ve bu sorunlara getirilebilecek çözüm önerileri tartışılmıştır. Daha sonra, yine Kasım ayında Turnar Dalaman Meyve Üreticileri Birliği ve Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü (TİGEM) ziyaret edilmiş, Ortaca Narenciye Birliği Başkanı ile ilişkiler ve iş birliği geliştirilmiştir. Aralık ayı başında, Ortaca Narenciye Birliği Başkanı'nın kişisel girişimleri ile, bir tesis kurma niyetinde olduğunu duyuran Türkiye'nin önemli meyve suyu markalarından birinin daveti üzerine; Ortaca Narenciye Üreticileri Birliği Başkanı, Dalaman Belediye Başkanı, Ortaca Ziraat Odası Başkanı, Akdeniz Geliştirme Derneği Başkanı, Ortaca Tarım İşletmeleri Kooperatifi (TARİŞ) başkanı ve başkan yardımcısı, Dalaman Çevre ve Turizm Derneği Yönetim Kurulu Başkanından oluşan bir heyet beraberinde, söz konusu firmanın İzmir'deki fabrikasına bir ziyaret gerçekleştirilmiştir. Firmanın en üst düzey yetkilileri ile görüşülmüş, Muğla'ya muhtemel bir yatırımın avantaj ve dezavantajları taraflarca tartışılmıştır. Aralık ayı sonunda ise bu kez Muğla Valisi Sayın Fatih Şahin'in daveti üzerine söz konusu firma tarafından bir iade-i ziyarette bulunulmuştur. Valilikte gerçekleşen ilk görüşmenin ardından Muğla Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürü Ahmet Dalı, Müdürlük çalışanları ve firma üst düzey yetkilileri ile birlikte oluşturulan ve içinde bizim de yer aldığımız

bir heyet ile narenciyede önde gelen ilçeler Dalaman, Ortaca ve Köyceğiz ziyaret edilmiştir. Üretici ile yatırımcının buluşturulduğu bu ilçe ziyaretlerinde üreticilerle birlikte Üretici Birlikleri, Belediye Başkanları, Kaymakamlar, Ziraat Odası Başkanları ve İlçe Tarım Müdürleri de hazır bulunmuşlardır.

Mart ayında, başta bahsi geçen meyve suyu firması ile bu kez Aydın'da görüşülmüştür. Mart ayı sonlarına doğru ziyaretlerin yönü bu kez narenciye üretiminde söz sahibi olan diğer şehirlere yönelmiş ve Antalya ile Mersin'e gidilmiştir. Antalya'da Batı Akdeniz Tarımsal Araştırma Enstitüsü (BATEM) ve Antalya Ziraat Odası; Mersin'de ise Akdeniz İhracatçılar Birliği, Mersin Ziraat Odası ve Erdemli Ziraat Odası ziyaret edilmiş ve en üst düzey yöneticilerden ziraat mühendislerine kadar narenciye alanında söz sahibi herkes ile fikir alışverişinde bulunulmuştur. Mart ayında Milas'ta gerçekleşen Tarım Fuarı'nda bulunulmuş; son olarak Nisan ayı başında da Fethiye Tarım Fuarı'na katılmış ve Fethiye Ziraat Odası Başkanı da dahil narenciye üretiminde söz sahibi tüm paydaşlar ile görüşülmüştür.

Çalışmanın başından sonuna kadar Muğla Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürü Sayın Songül Topal, yardımcılarında Sayın Mustafa Yeşilkaya, Bitkisel Üretim ve Bitki Sağlığı Şube Müdürü Sayın Gökhan Karaca ve Müdürlük teknikeri Sayın Hüseyin Kaçmaz ile irtibat halinde bulunulmuş, çalışmanın birçok safhasında kendilerinin bilgilerine başvurulmuştur.

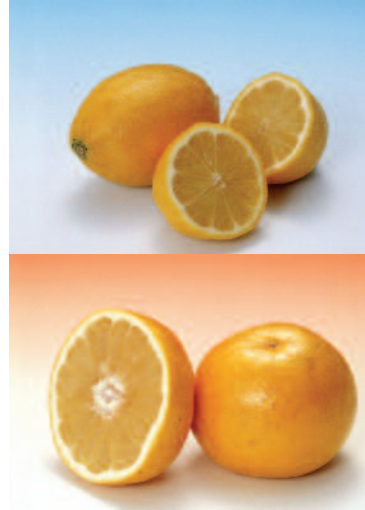
Çalışmada emeği geçen herkese teşekkürü bir borç bilir, çalışmanın Muğla'ya faydalı olmasını yürekten dileriz. Raporun içeriğine yönelik önerileriniz için aşağıdaki adrese e-mail gönderebilirsiniz:

mugla@geka.org.tr

¹ Bu çalışma Güney Ege Kalkınma Ajansı Muğla Yatırım Destek Ofisi uzmanlarından Seda Kılıç ve Hüseyin Çiftci tarafından hazırlanmıştır.

NARENCİYENİN TANIMI

İngilizcedeki karşılığı Citrus Fruit olan ve adını turunç ağacından alan Turunçgiller için Türkçede kullanılan bir sözcük daha mevcuttur: Narenciye. Türk Dil Kurumu Güncel Sözlüğünde tanımlandığı şekliyle “Sedef otugillerin, turunç, portakal, limon, mandalina vb.ni içine alan bir alt familyası” olan bu meyve grubu için bu rapor boyunca genellikle tercih edilen isim, bölgede daha ziyade bu adla anılmasından hareketle “Narenciye” olacaktır. Tanımdan da anlaşılacağı üzere “Narenciye” çok geniş bir bitki topluluğunu ifade eder. Portakal, limon, mandalina, greyfurt, turunç gibi ekonomik bakımdan değeri olan meyve ağacı türleri de içinde olmak üzere narenciye familyası yalnızca tarım ürünlerini değil yabani otları ve çalıları da içerir; ancak günlük yaşamda narenciye sözcüğü doğrudan bu familyadaki “meyve ağaçları” için kullanılmaktadır. O zaman, narenciye için; portakal, limon, mandalina, greyfurt ve turunç gibi ekonomik değeri yüksek olan Citrus cinsi meyve ağacı türlerini içine alan bitki topluluğu demek mümkündür. Aslında narenciye denildiğinde en azından bu rapor için anlaşılması gereken; Portakal, limon, mandalina, greyfurt ve turunç gibi meyvelerin ortak adı olmasıdır. Çünkü ülkemizde olduğu gibi dünyada da üretimi en çok yapılan narenciye türleri; portakal, limon, mandalina ve greyfurt türleri ile turunç meyvesidir.

NARENCİYENİN ANAVATANI VE YAYILMA ALANI

Narenciye'nin anavatanı Güney Doğu Asya'dır. Dünyaya Asya'nın güneydoğusundan yayılan ve geniş bir üretim coğrafyasına sahip olan narenciye, günümüzde ılıman iklime sahip birçok memlekette yetiştirilmekle birlikte, en fazla yetiştirildiği ülkeler; Çin, Brezilya, ABD, Meksika, Arjantin ve Hindistan ile Akdeniz ülkeleridir. Batı Akdeniz Tarımsal Araştırma Enstitüsü 2010 verilerine göre, narenciye, yaklaşık 115 milyon

ton üretim ile dünyada en fazla üretilen meyve grubudur ve bu üretim sırasıyla; portakal, mandarin, limon, greyfurt ve diğer turunçgiller şeklindedir. Nitekim 2010 yılında dünya turunçgiller üretiminin %57'si portakal, %23'ü mandarin, %11'i limon, %4'ü greyfurt (altıntop) ve kalanı da diğer turunçgiller şeklinde gerçekleşmiştir.² Narenciye, ekonomik değer açısından uluslararası meyve ticaretinde de ilk sırada yer almaktadır.³

NARENCİYENİN YETİŞME KOŞULLARI

Narenciye ekolojisi denildiğinde akla gelen elbette iklim ve toprak özellikleri olacaktır. Narenciye yetiştiriciliği uzun süreli ve yoğun emek gerektiren bir iş olduğundan doğru kararları verip yerinde uygulamalarda bulunmak için narenciyenin iklim ve toprak isteklerinin iyi anlaşılması lazımdır.

İlk olarak iklimi değerlendirelim:

İç Anadolu bölgesini kuzey ve güneyinden çevreleyen sıra dağlar sahil bölgelerinin deniz etkisinden kaynaklanan yumuşak iklimini soğuk hava akımlarından korumakta, yani, İç Anadolu'da süren soğuk iklim Torosları aşarak Akdeniz'e ulaşmamaktadır. Bu sebeple de Akdeniz ve Güney Ege sahil şeridinde narenciye yetişmesi için uygun sıcaklık ve nem koşulları oluşmaktadır. Akdeniz ve Ege bölgelerindeki bu uygun iklim şartları ve korunaklı alanlarda dünya pazarlarında aranacak düzeyde kaliteli narenciye üretilmesi mümkün olabilmektedir. Bilindiği üzere, Rize'de de bir miktar narenciye üretimi –ağırlıklı olarak Satsuma mandarini- yapılmaktadır. Bu ise Kuzey Anadolu Dağları ve Kafkasların çevrelediği Rize'de hapsolan ve soğuk havanın olumsuz etkisini düşüren nem sayesinde mümkün olabilmektedir. Bu durumda narenciyenin yayılma alanını belirleyen etmen büyük oranda sıcaklıktır. Hem düşük hem de çok yüksek sıcaklıklar narenciyede meyve verimliliği ve kalitesi üzerinde son derece büyük bir etkiye sahiptir. Muğla Gıda, Tarım

²Kaynak: Batı Akdeniz Tarımsal Araştırma Enstitüsü (BATEM), 2011.

³Kaynak: Ege Yaş Meyve Sebze İhracatçıları Birliği, 2011.

ve Hayvancılık İl Müdürlüğü'nden edinilen bilgiye göre genel anlamda narenciye için büyüme sıcaklığı 12,8 derece olarak kabul edilmektedir. Bu derecenin altında büyüme neredeyse yoktur. Yani, narenciye türleri düşük sıcaklıklara dayanıklı değildir. Don ise narenciyeyi öldürmektedir. 12-13 derecelerde başlayan narenciye gelişimi, 18-20 dereceye kadar hızlanan bir eğilim gösterip 25-28 derecelerde tepe noktasına ulaşmaktadır. Yani bu nokta büyümenin en hızlı olduğu yerdir. 30-32 derecelerde artık yavaşlayan büyüme ve gelişme 38-39 derecelerde neredeyse durmaktadır. Bu derece yüksek sıcaklıklarda önce tomurcuklar, sonra çiçek ve son olarak da küçük meyveler yanmaktadır. Ayrıca yüksek sıcaklıktan ötürü ortaya çıkacak aşırı su kaybı yaprakların ölümüne ve meyvenin dökülmesine neden olabilmektedir. Sıcaklığın, meyvenin rengi ve büyüklüğü üzerinde de çeşitli etkileri vardır. Örneğin, Satsuma cinsi mandalinaların meyve kabuğu en iyi rengini 15-20 derecelerde almaktadır. Red Blush cinsi greyfurt ise sıcak iklimde iyi renklenirken serin iklimde iyi renklenememektedir. 17 derecenin altındaki sıcaklıklarda portakal meyveleri de ufak kalmaktadır. Bunlar, sıcaklığın narenciyeye etkilerine verilebilecek örneklerdir.

Narenciye meyvelerinin soğuğa hassasiyet sırası; limon, mandalina, portakal ve greyfurt şeklindedir. Yani, sıcaklıklara en duyarlı tür limonlardır. Örneğin, Satsuma mandalinası en fazla -8 dereceye kadar dayanabilirken limon ancak -3,5 dereceye dayanabilmektedir; hatta limon 0 ile 1 derecede yapraklarını yitirmektedir.⁴ Esasında ülke-mizde limonlarda 0 dereceden, portakallarda -2 dereceden, mandalinalarda ise -4 dereceden daha düşük sıcaklıklarda yetiştiricilik yapmak tehlikeli görülmektedir.

Diğer yandan, narenciye bahçesi kurulması planlanan bir yerin mutlaka soğuk hava akımlarından korunmuş olması gerekmektedir. Çünkü sıcaklık kadar rüzgar da narenciye üretimi için bir etkidir. Zira rüzgarın gerek şiddeti gerek soğukluğu narenciyeyi olumsuz etkileyebilmektedir. Nitekim

aşırı rüzgarda dokular ve meyveler yaralanıp berelenebilmektedir. Ayrıca aşırı rüzgarın buharlaşmayı artırarak meyvenin kalın kabuklu, kaba bünyeli olmasına neden olduğu da rüzgarın bilinen etkileri arasındadır. Bu durumda narenciye'nin kabuğu kalınlaşıp suyu azalmaktadır.

Narenciye yetiştiriciliğinde bir diğer önemli faktör nemdir. Çünkü havadaki oransal nem meyve dökümü ve meyve kalitesini etkilemektedir. Hava nemi düşük olduğunda meyve kalitesi olumsuz etkilenir. Havanın oransal

neminin düşük olduğu yerlerde Washington cinsi portakalların göbek kısımlarının dışarı fırlayacakmış gibi olup çirkin bir görüntü sergilediği gözlemlenmiştir. Söz konusu nemin çok fazla olması durumunda ise hastalık ve zararlılar için uygun bir ortam oluşmakta ve ürün zarar görmektedir.

Narenciye'nin toprağına gelecek olursak:

Narenciye toprağı'nın havalanan bir yapıda olması gerekmektedir. Çünkü turunçgil kökleri yüksek miktarda oksijen gereksinimi duymaktadır ve haliyle havasızlığa çok duyarlıdır. Narenciye bitkileri ağır ve havalanmayan topraklarda boğulma eğilimi göstermektedir. Aşırı kumlu topraklar, (narenciye fazla suyu sevmediği için) aşırı su tutan killi topraklar, aşırı asitli bataklık topraklar ve aşırı kireçli topraklar narenciye yetiştiriciliği açısından risklidir.

Kısacası; ürünün bakımı, hastalıklara karşı gerekli tedbirlerin alınıp alınmaması, ürünün depolanması, ambalajlanması, ürünün pazarlanması gibi birçok önemli unsur narenciye yetiştiriciliği açısından önem arz etse de sağlıklı ve verimli bir narenciye yetiştiriciliği için en başta sıcaklığın uygun; bölgenin korunaklı; toprağı'nın havalanan, yeterli su geçirgenliğine ve drenaj (yani toprakta su birikmesine engel olacak şekilde fazla suyun tahliyesi) özelliğine sahip olması gerekmektedir.

NARENCİYENİN KULLANIM ALANLARI

Taze meyve olarak tüketilen narenciye ürünlerinin başında portakal ve mandalina gelmektedir. Limon ekşi tadından ötürü taze meyve gibi yenmeyip çoğunlukla yiyeceklere sıkılır, greyfurtun ise daha çok suyunun tercih edildiği görülmektedir. Turunç ise tıpkı portakala benzeyen, son derece dayanıklı bir ağacın ürünüdür. Ancak meyveleri portakal gibi tatlı değil acıdır; bu yüzden de taze meyve olarak tercih edilmemekte, ancak suyundan ve kabuklarından bazı alanlarda yararlanılmaktadır.

Narenciye'nin kullanım alanlarından hepsi olamasa da birçoğu aşağıda sıralanmıştır:

■ Narenciye'nin meyvelerinden gıda olarak faydalandığı gibi; meyve kabuklarından, yapraklarından veya çiçeklerinden, parfümeride esans elde etmede ve koku vermede ve ayrıca ilaç sanayiinde yararlanılmaktadır.

■ Çiğ haliyle tüketilmesinin yanı sıra reçeli, konservesi yapılan narenciye günümüz mutfaklarında çokça kullanılan bir lezzet halini almıştır. Örneğin; Pasta, tatlı, reçel yapımında kullanılan portakal, özellikle Fransız mutfağında ve kümes hayvanlarıyla pişen yemeklerde çokça tercih edilmekte, narenciye'nin meyve kabuklarından gıda sektöründe ürünlere lezzet vermede yararlanılmaktadır (Örneğin limonlu, portakallı kekler, bisküviler vs)

■ Turunçgillerin değerli C vitamini kaynağı olan bol sulu meyveleri bitkisel besinler arasında önemli bir yer tutmaktadır. Vitamin, özellikle C vitamini yönünden oldukça zengin olan narenciye meyveleri, soğuk algınlıklarında, nezle ve gripelerde birebirdir. Taze meyvelerden ve yeşil sebzelerden alınan C vitamini insanları "iskorbüt" adlı hastalıktan da korumaktadır. (İskorbüt C vitamini eksikliğinde ortaya çıkan bir hastalıktır, halk arasında diş eti çekilmesi olarak bilinen bu hastalık tarihte özellikle kuru gıda ile uzun zaman idare etmek zorunda olan denizcilerde görülmüştür. Eskiden, özellikle uzun deniz yolculukları sırasında taze meyve ve sebze depolama olanağı bulunmadığından denizciler arasında bu hastalığın çok ciddi sorunlar yarattığı, bu sebeple daha sonraları İngiliz Deniz kuvvetlerinin gemilerde çalışanların diyetlerine C vitamini deposu olan portakal ve limon eklediği bu konuda anlatılagelen hikâyelerdendir). Bunun dışında, C vitamini eksikliğinde yorgunluk, iştah azalması, yara iyileşmelerinde gecikme, deride kuruluk ve çatlamalar, eklemlerde şişmeler görülür; vücut direncinin azalmasından dolayı grip ve

nezleye yakalanma riski de artar. Üstelik sigara içen, alkol alan ve stres altında olanların vücut dirençlerinin azalmasından dolayı C vitaminine olan ihtiyaçlarının arttığı uzmanlarca dile getirilen bir diğer gerçektir. Bu derece ihtiyaç duyulan C vitamini narenciye ürünlerinde bol miktarda bulunmaktadır.

■ Yine narenciye familyasının bir üyesi olan ve 4-5 metreye kadar boylanabilen bergamotun hoş kokulu meyvelerinden elde edilen bergamot esansı denen uçucu yağdan özellikle parfüm sanayisinde, likör yapımında, şekerlemecilikte ve bazı ilaçları kokulandırmak için eczacılıkta yararlanılmaktadır. Daha çok reçel yapılarak yenen kurutulmuş kabukları ayrıca özel bir koku vermek için çaya katılmaktadır.

■ Genelde kabukları soyularak yenilen narenciyenin suyu da kendisi kadar yaygın tüketilir. Narenciye meyvelerinden elde edilen sular doğal haliyle içildiği gibi alkollü ve alkolsüz Kokteyl ve gazoz; limonata benzeri içeceklerde de kullanılmaktadır.

DÜNYADA NARENCİYE ÜRETİMİ

Dünya'da narenciye üretiminde önde gelen ülkeler; Çin, Brezilya, Hindistan, ABD, Meksika, İspanya, Türkiye, Mısır, Nijerya, İtalya, İran, Arjantin, Pakistan, Güney Afrika ve Endonezya'dır. Bu sıralama, bir sonraki sayfada yer alan dünyada narenciye üretimini gösteren tablodan da görülebileceği üzere, 2010 yılı FAO verileri ışığında toplam narenciye üretim miktarlarına göre yapılmıştır. Ancak, narenciye çeşitleri açısından sıralamalar değişiklik göstermektedir. Örneğin, genel toplamda 12. sırada yer alan Arjantin, limon üretiminde 1.113.380 tonluk üretimiyle 3. sırada yer almaktadır. Diğer yandan limon üretiminde 1. sırada yer alan Hindistan, genel toplamda 10.391.600 tonluk üretimiyle Çin ve Brezilya'nın ardından 3. sırada bulunmaktadır. Bu, ülkelerin iklim şartlarıyla olduğu kadar, tarım politikalarıyla da ilgili bir durumdur. Brezilya portakal üretiminde, Çin mandalina üretiminde, Hindistan limon üretiminde açık ara önde olan ülkelerdir.

Dünyada Narenciye Üretimi

SIRA	ÜLKE	2009 (ton)	2010 (ton)
1	ÇİN	23.088.471	23.938.044
2	BREZİLYA	19.679.646	21.327.480
3	HİNDİSTAN	8.623.080	10.391.600
4	ABD	10.740.150	9.985.530
5	MEKSİKA	7.161.222	6.857.006
6	İSPANYA	5.233.600	5.449.600
7	TÜRKİYE	3.510.870	3.570.030
8	MISIR	3.991.850	3.515.998
9	NİJERYA	3.769.420	3.488.400
10	İTALYA	3.792.637	3.156.665
11	İRAN	3.135.050	2.619.258
12	ARJANTİN	2.963.284	2.559.423
13	PAKİSTAN	2.126.605	2.203.000
14	GÜNEY AFRİKA	2.125.415	2.116.750
15	ENDONEZYA	2.131.770	2.032.670

Kaynak: FAOSTAT

Türkiye ise 2010 yılı üretim miktarları açısından dünya narenciye üretiminde 7. sıradadır. Yıllara göre bakıldığında da Türkiye genelde ilk 10 ülke içinde kendine yer bulmaktadır. Üretim miktarları dışında narenciye üreticisi ülkeleri birbirleriyle ve Türkiye ile karşılaştıracak olursak, maliyetlerin düşüklüğü ve işletme büyüklükleri açısından Brezilya ve Arjantin'in diğer ülkelere göre daha avantajlı olduğunu söyleyebiliriz. Toplam üretim alanı açısından, Brezilya, Çin, ABD, Hindistan gibi ülkelerin üretim alanlarının genişliği onlara avantaj sağlamaktadır. Türkiye'nin öne çıkan özelliği narenciye ürünlerinin kendine has aroması ve kalitesidir. Akdeniz İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliğince yayınlanan istatistiklere göre yaş sebze meyve ihracatında narenciye'nin en büyük ihracat kalemini teşkil etmesi de bunu ispatlamaktadır.

Dünyada Portakal Üretiminde Önde Gelen Ülkeler

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü'nün en son 2010 verileri değerlendirildiğinde 124 milyon tonluk dünya narenciye üretiminin yarıdan fazlasını portakal üretiminin oluşturduğu görülmektedir. Brezilya yaklaşık 20 milyon tonluk üretimiyle bu alanda lider ülkedir. Brezilya portakalı içerdiği yüksek su oranı nedeniyle meyve suyu sektöründe çok tercih edilmektedir. Brezilya'yı, 7,5 milyonluk üretimiyle ABD takip etmekte, ABD portakalı hem sofralık olarak hem de meyve suyu sektöründe talep görmektedir. Türkiye 1 milyon 700 bin tonluk üretimiyle Dünya'da 10. sırada olmasına karşın, aroma ve kalite açısından uluslararası piyasanın tercih edilen ülkelerindendir. İspanya, Akdeniz'i çevreleyen ülkeler içinde en büyük narenciye üreticisidir. Portakal üretiminde 3 milyon 120 bin tonluk üretimiyle Mısır'ın hemen önünde yer almakta ve Mısır'la birlikte Türkiye'nin dış pazarlardaki önemli rakiplerinden biri olarak görünmektedir. İspanya, narenciye üretiminde belli bölgeleri tek bir türe ayırarak maliyeti düşürmekte ve pazarlamayı kolaylaştırarak daha organize faaliyet göstermektedir.

Dünyada Portakal Üretimi

SIRA	ÜLKE	2009 (ton)	2010 (ton)
1	BREZİLYA	17.618.500	19.112.300
2	ABD	8.280.780	7.478.830
3	HİNDİSTAN	5.201.350	6.268.100
4	ÇİN	4.864.959	5.003.289
5	MEKSİKA	4.193.480	4.051.630
6	İSPANYA	2.617.700	3.120.000
7	MISIR	2.372.260	2.401.020
8	İTALYA	2.421.280	2.393.660
9	ENDONEZYA	2.131.770	2.032.670
10	TÜRKİYE	1.689.920	1.710.500
11	PAKİSTAN	1.492.400	1.542.100
12	İRAN	2.000.000	1.502.820
13	GÜNEY AFRIKA	1.369.470	1.415.090
14	FAS	715.000	849.197
15	ARJANTİN	898.732	833.486

Kaynak: FAOSTAT

Dünyada Limon Üretiminde Önde Gelen Ülkeler

Kullanım alanı çok fazla olan limon, sırasıyla en çok Hindistan, Meksika, Arjantin, Çin ve Brezilya'da üretilmektedir. Bu beş ülke Dünya limon üretiminin yarısından fazlasını karşılamaktadır. Türkiye, yaklaşık 800 bin tonluk limon üretimiyle 7.sırada olup, üretiminin hemen hemen yarısını ihraç etmektedir. Dünya limon üretiminde Çin ve Hindistan son yıllarda üretimlerini 2-3 kata kadar artırmışlardır. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) verilerine göre, 2002 sonrası Meksika, Arjantin, Brezilya ve ABD'nin limon üretim miktarları fazla değişiklik göstermemiştir. Ülkemiz limon üretimi, 2002'deki 525 bin tondan 2009 ve 2010'da 780 bin tonun üzerine çıkmıştır. Dış pazarlardaki kıyasıya rekabet ve iç tüketimin AB ülkelerinden daha az olması limon üretiminin artmasıyla birleşince limon fiyatları çok düşmüş ve bölgede gerçekleştirdiğimiz toplantılarda da üreticinin zarar ettiği sektör temsilcileri tarafından dile getirilmiştir.

Dünyada Limon Üretimi

SIRA	ÜLKE	2009 (ton)	2010 (ton)
1	HİNDİSTAN	2.571.530	3.098.900
2	MEKSİKA	1.987.450	1.891.400
3	ARJANTİN	1.425.530	1.113.380
4	ÇİN	1.014.446	1.058.105
5	BREZİLYA	899.821	1.020.350
6	ABD	827.350	800.140
7	TÜRKİYE	783.587	787.063
8	İRAN	711.729	706.800
9	İSPANYA	551.000	578.200
10	İTALYA	544.532	522.377
11	MISIR	809.795	318.111
12	PERU	207.963	233.032
13	GÜNEY AFRİKA	204.317	215.980
14	TAYLAND	159.090	171.074
15	ŞİLİ	162.000	155.000

Dünyada Mandalina Üretiminde Önde Gelen Ülkeler

Dünya'da yıllık ortalama 21 milyon ton toplam üretimi olan mandalina, en fazla anavatanı olan Güneydoğu Asya'da yetiştirilmektedir. En çok mandalina üreten ülkeler Çin, İspanya, Brezilya, Türkiye, Mısır, Japonya ve Güney Kore'dir. Çin'in toplam mandalina üretimi kendinden sonra gelen 14 ülkenin toplam mandalina üretimiyle hemen hemen aynıdır. Çin, yandaki tabloda da görüldüğü gibi, 2009 yılında 9.746.287 ton ve 2010 yılında 10.121.000 ton mandalina üretmiştir. 2002-2009 yılları arasında Türkiye'den daha fazla mandalina üreten Japonya 2010 yılında ancak 6. sırada yer alabilmiştir. 858.699 tonluk üretimiyle Türkiye dünya mandalina üretiminde %4'lük pay ile dördüncüdür. Çin üretimde olduğu gibi ihracatta da ilk sıradadır. Çin'i Türkiye, Fas ve ABD izlemektedir.

Dünyada Mandalina Üretimi

SIRA	ÜLKE	2009 (ton)	2010 (ton)
1	ÇİN	9.746.287	10.121.000
2	İSPANYA	2.026.200	1.708.200
3	BREZİLYA	1.094.430	1.122.730
4	TÜRKİYE	846.390	858.699
5	MISIR	809.795	796.867
6	JAPONYA	1.003.000	786.000
7	KORE	752.837	614.871
8	PAKİSTAN	554.320	572.780
9	ABD	401.880	539.770
10	FAS	353.000	472.834
11	ARJANTİN	401.543	423.737
12	MEKSİKA	442.083	409.442
13	TAYLAND	514.678	280.190
14	İRAN	276.138	276.138
15	İTALYA	826.825	240.628

Kaynak: FAOSTAT

Dünyada Greyfurt Üretiminde Önde Gelen Ülkeler

Birçok çeşidiyle hemen hemen tüm subtropikal iklime sahip ülkelerde yetiştirilen greyfurt, üretim miktarı açısından başlıca narenciye türleri arasında 4. Sıradadır. Çin'in 2006'dan beri artan üretimiyle birlikte dünyada yıllık 6 milyon 500 bin ton greyfurt üretilmektedir. Çin'in 2002 yılında 356.786 ton olan üretimi, 2010 yılında 2.868.750 tona yükselirken, daha önce en büyük greyfurt üreticisi olan ABD'nin üretimi 2002 yılındaki 2.199.020 tondan 2010 yılında 1.123.090 tona düşmüştür. Diğer ülkelerin greyfurt üretimlerinde 2002'den 2010'a kadar genel olarak artış yaşanmış ancak bu artışlar büyük oranlarda olmamıştır. Türkiye, 2010 yılındaki 213.768 tonluk üretimiyle 7. sırada kendine yer

bulmuştur. Yaklaşık % 55'i Asya kıtasında üretilen greyfurt üretiminde Türkiye'nin payı %3 civarındadır. Sofralık olarak fazla tercih edilmeyen greyfurt daha çok meyve suyu olarak tüketilmektedir. Dünya'da greyfurt suyu üretimi tek bir ülkenin elindedir. Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü tarafından Kasım 2010'da hazırlanan Turunçgiller Durum Raporuna göre, 2007-2008 de yaklaşık 78 bin tonluk dünya greyfurt suyu üretiminin tamamı İsrail tarafından gerçekleştirilmiştir.

Dünyada Greyfurt Üretimi

SIRA	ÜLKE	2009 (ton)	2010 (ton)
1	ÇİN	2.768.308	2.868.750
2	ABD	1.182.970	1.123.090
3	MEKSİKA	431.670	400.934
4	GÜNEY AFRİKA	406.628	343.180
5	TAYLAND	305.500	294.949
6	HİNDİSTAN	216.000	260.300
7	TÜRKİYE	190.973	213.768
8	İSRAİL	249.414	204.408
9	ARJANTİN	237.479	188.820
10	KÜBA	121.500	137.660
11	TUNUS	86.416	89.200
12	BREZİLYA	66.895	72.100
13	BANGLADEŞ	55.951	58.468
14	SUDAN	65.655	54.400
15	İRAN	50.722	46.500

Kaynak: FAOSTAT

Dünyada “Diğer” Narenciye Üretimi

Narenciye türleri çok fazla olduğundan sınıflandırmada zaman zaman karışıklıklar oluşabilmektedir. Bu yüzden ana türlerin dışındaki türleri “diğer narenciye türleri” başlığı altında toplamının daha uygun olacağı düşünülmüştür. FAOSTAT’ın veri tabanında da başlıca türlerin yanında Citrus Fruit adında bir başlık mevcuttur. Aşağıdaki veriler FAOSTAT’ın “Citrus Fruit” ile ilgili verileridir. Bu başlığın Türkiye’deki yabani anaç narenciye türü olan turuncu’u kapsadığını düşünmekle birlikte bunu kesin olarak belirleyemediğimizi açıklıkla ifade ediyoruz. Bu karışıklık, ülkeden ülkeye değişen narenciye sınıflandırmasından da kaynaklanmaktadır. Çünkü aşağıdaki tabloda da göreceğiniz gibi diğer narenciye türlerinin üretiminde adı geçmeyen Nijerya, “citrus fruit” üretiminde yaklaşık 3,5 milyonluk üretimiyle Çin’in ardından 2.sıradadır ve üretimi 3.sıradaki Hindistan’ın üretiminin

4 katından fazladır. Bu başlık altında Dünya genelinde 2010 yılında üretilen narenciye miktarı 11.326.440 ton, toplam narenciye üretimi içindeki payı ise yaklaşık %9’dur. Bu da ihmal edilebilecek bir oran değildir.

Dünyada Diğer Narenciye Üretimi

SIRA	ÜLKE	2009 (ton)	2010 (ton)
1	ÇİN	4.694.471	4.886.900
2	NİJERYA	3.769.420	3.488.400
3	HİNDİSTAN	634.200	764.300
4	KOLOMBİYA	732.218	730.000
5	GUYANA	244.002	236.400
6	SURİYE	204.600	205.200
7	FİLİPİNLER	192.187	188.340
8	SUUDİ ARABİSTAN	143.685	135.000
9	SİERRA LEONE	111.864	108.400
10	KENYA	103.275	104.700
11	MEKSİKA	106.539	103.600
12	ANGOLA	96.734	99.700
13	TUNUS	95.400	97.900
14	JAPONYA	106.000	90.600
15	İRAN	96.461	87.000

Kaynak: FAOSTAT

TÜRKİYE'DE NARENCİYE ÜRETİMİ

Dünyanın nüfusu giderek azalan oranlarda da olsa artmakta ve insanlığın devamı için beslenme zorunluluğunun olması tarımın önemini gün geçtikçe artırmaktadır. Üstelik dünya genelinde doğal ve besin yönünden zengin gıda ürünlerine ilginin arttığı bir dönemden geçilmektedir. Bilinçli tüketici artık ürünün fiyatından ziyade sağlıksal değerine dikkat etmektedir. Bu durum, ülkeleri tarımda verimliliği artırmak ve insanların beslenme ihtiyacını doğru bir biçimde karşılamak amacıyla daha modern ve güvenilir metotları kullanmaya zorlamaktadır.

Türkiye ekonomisi ve gelişimi açısından tarım ve tarıma dayalı sanayiinin yeri tartışmasız çok büyüktür. Tarıma elverişli coğrafi konumu, ihracat gücünü artıran özel konumu, avantajlı iklimsel özellikleri, genç ve dinamik nüfusu, ekonomisindeki iyileşmelere bağlı olarak artmakta olan alım gücü ve gün geçtikçe gelişen ve genişleyen iç pazarı sayesinde çok avantajlı bir konumda olan Türkiye, tarımsal üretimde gelişmeye açık bir ülkedir. Tarım sektörünün en önemli alanlarından biri de meyve üretimi ve işlenmesi sanayiidir.

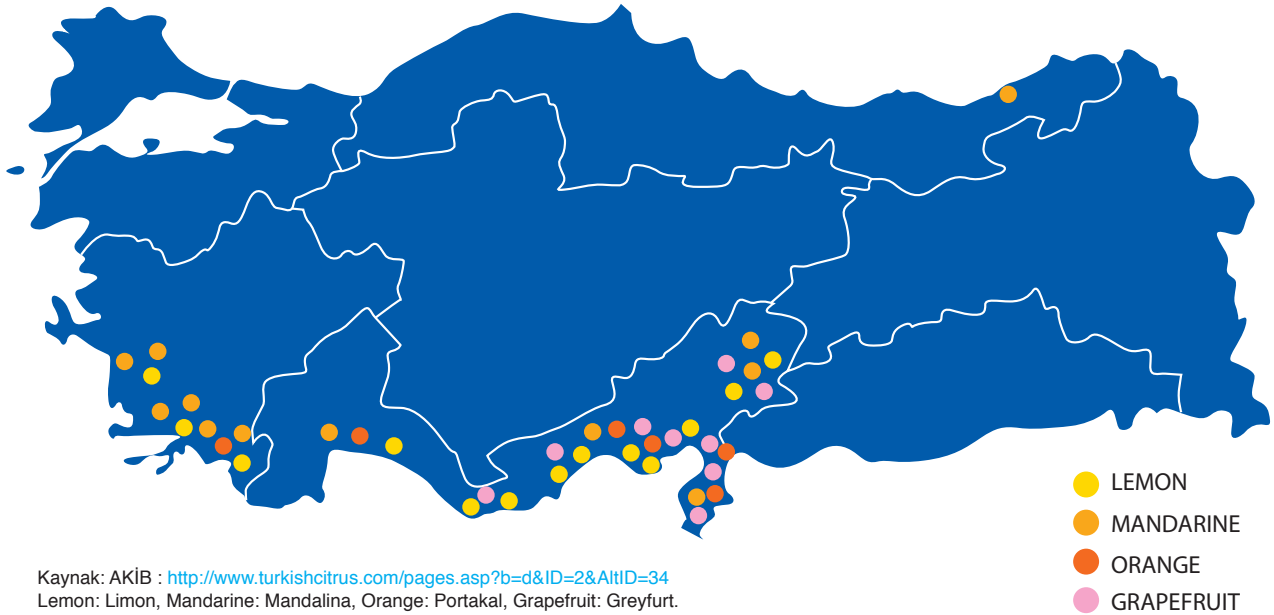
Tarım sektörünün en önemli alanlarından olan “meyve üretimi ve işleme” sanayiinin ülkemizde çok büyük bir potansiyele sahip olduğu bilinmektedir.⁵ Türkiye, 2010 yılında ürettiği toplam 16,3 milyon ton meyve ile dünya meyve üretiminin yaklaşık %3'ünü karşılamıştır.⁶ Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı verilerine göre de Türkiye’de yıllık meyve üretimi 2000 yılından 2010 yılına %20,7 büyümüş; 2000’lerin başında ortalama 13,5 milyon ton olan yıllık üretim 2010’da 16,3 milyon tona yükselmiştir.⁷

Türkiye -birçok başka meyve üretiminde olduğu gibi- ekolojik koşullarının elverişliliği sayesinde dünya narenciye üretiminde de önemli bir paya sahiptir. Türkiye’de, bazı tropik meyveler dışında tüm meyveler ekonomik olarak üretilabilmektedir. Ülkemiz bu şansa sahip nadir yerlerdendir. Dünya narenciye üretim alanının en kuzey sınırında yer alan ülkemizde, Doğu Karadeniz bölümü Rize sahil şeridi de dâhil Akdeniz ve Ege Bölgelerinde tüm narenciye çeşitleri yetiştirilebilmektedir.

⁵⁻⁶ MEYED, Türkiye Meyve Suyu v.b. Ürünler Sanayi Raporu, 2011 .

⁷ Muğla Valiliği Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü İlimizde Öne Çıkan Ürünlerin Üretim ve Pazarlama Durumları Raporu, 2010.

Türkiye İstatistik Kurumu Bitkisel Üretim verilerinde, Narenciye başlığı altında portakal, mandalina, limon, greyfurt (Altıntop) ve turunc meyvelerine ait veriler sunulmuştur. 2010 yılında Türkiye’de toplam 3 milyon 572 bin 376 ton narenciye üretilmiş, bunun 1 milyon 710 bin 500 tonunu Washington, Yafa ve Diğer şeklinde 3 kategoriye ayrılmış olan portakal üretimi oluşturmuştur. Ardından 858 bin 699 ton üretim miktarı ile Satsuma, Clementin, King ve Diğer çeşitleri yetiştirilen mandalina gelmiştir. 2010 yılı limon üretim miktarı 787 bin 63 ton iken, 213 bin 768 ton greyfurt ve son olarak 2 bin 346 ton turunc üretimi hayata geçirilebilmiştir.

TÜİK tarafından açıklanan geçici 2011 verilerine göre ise ülkemizde söz konusu yılda 1 milyon 730 bin 146 ton portakal, 872 bin 251 ton mandalina, 790 bin 211 ton limon, 218 bin 988 ton greylort (Altıntop) ve son olarak 2 bin 170 ton turunç üretimi gerçekleştirilebilmiştir. Turunç üretiminde bir miktar azalma olmuş olsa da 2010 yılından 2011 yılına; portakal, mandalina, limon ve greylort üretim miktarları artmış bulunmaktadır; yani 2010 yılından 2011 yılına Narenciye üretim miktarının ülkemizde arttığı görülmektedir. Bunlar resmi kayıtlara girmiş üretim miktarları olmakla birlikte gerçek, yani kayıt altına alınamamış olanlar ile birlikte, toplam narenciye üretiminin belirtilen sayının biraz daha üzerinde olduğu tahmin edilmektedir.

NARENCİYENİN TÜRKİYEDEKİ GEÇMİŞİ

Türkiye, meyve ve sebze üretiminde çok önemli bir potansiyele sahiptir. İklim özellikleri ve coğrafi koşulları sebebiyle birçok Avrupa ülkesinde yetiştirilemeyen meyve ve sebze çeşitleri ülkemizde en doğal koşullarda yetiştirilebilmektedir. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Sanayi Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan 2011 tarihli Meşrubat ve Meyve Suyu Üretim Tesisi Sanayi Profili raporuna göre, dünya meyve üretimi yaklaşık 500 milyon ton iken ülkemiz meyve üretiminde dünyada dokuzuncu sırada yer almaktadır.

Turunçgiller ise dünyada en fazla üretilen meyve grubudur. FAO verilerine göre, bu üretimde ilk sırada 2010 itibari ile Çin yer alırken onu Brezilya, Hindistan, ABD ve Meksika izler. Meksika'nın ardından da Akdeniz ülkeleri arasında başı çeken İspanya yer alır. Türkiye ise İspanya'nın ardından dünya narenciye üretiminde 7.dir. Yani, Türkiye yıllık yaklaşık 3,5 milyon ton üretim miktarı ile dünya narenciye üretiminin yaklaşık %2,5'ünü karşılayarak ilk 10 üretici arasında 7. Sırada yer almaktadır.

Ülkemizde en fazla üretilen narenciye türleri ise sırasıyla; portakal, mandalina, limon, greylort (altıntop) ve turunçtur. 2011 yılı için Türkiye'nin üretiminin yaklaşık 1 milyon 730 bin tonu portakal, 872 bin tonu mandalina, 790 bin tonu limon, 218 bin tonu greylort ve yaklaşık 2 bin tonu da turunçtur.⁸

Türkiye’deki narenciye üretiminin %95’i Akdeniz ve Ege kıyılarında gerçekleşmektedir. 2011 yılı için ülkemizde 1 milyon 203 bin 788 dekar alanda toplam 3 milyon 613 bin 766 ton narenciye üretimi yapılmıştır. Bu üretimin türlere dağılımı aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Ürünler	Toplu Meyveliklerin Alanı (dekar)	Üretim (ton)
Portakal	548.170	1.730.146
Mandalina	345.351	872.251
Limon	245.521	790.211
Altıntop	64.272	218.988
Turunç	474	2.170
Toplam	1.203.788	3.613.766

Kaynak: TÜİK Bitkisel Üretim İstatistikleri, 2011

Bugün Türkiye’de meyve üretiminin önemli bir kısmını oluşturan Narenciye yetiştiriciliği ülkemiz coğrafyasında oldukça eski bir geçmişe sahiptir, ancak Cumhuriyetten sonra gelişmeye başlamış ve 1930 yılından itibaren de üretiminde önemli artışlar olmuştur. Ülkemizde, yıllar içerisinde, dünya pamuk talebindeki seyre bağlı olarak pamuk ekim alanları hızla azalırken narenciye dikim alanlarının arttığı görülmüştür. Söz konusu artış bugün de sürmektedir.

Ülkemizde özellikle son yıllarda görülen narenciye üretimindeki artış, ülkede var olan ve henüz tamamının kullanılmadığı bilinen üretim potansiyelinin bir göstergesidir. Ülkemizde Turunçgil üretiminde özellikle 1970 – 1997 yılları arasında önemli bir artış yaşanmıştır. 1970 yılında 655 bin 700 ton olan narenciye üretim miktarı 1997 yılında yaklaşık iki katına çıkarak 1 milyon 433 bin ton olmuştur.⁹ 2010 yılı üretim miktarı ise, bunun çok daha ötesinde, yaklaşık 3,5 milyon tona ulaşmış durumdadır. Ülkemizin son olarak 2011 yılı toplam narenciye üretim miktarı 3 milyon 615 bin tonu bulmuştur. Ülkemiz 2010 yılına ait turunçgiller ihracatı ise yaklaşık 930 bin ton olup bu miktarın %30’u limon, %30’u mandarin, %23’ü

portakal ve %16'sı greyfurttur. Yani Türkiye ürettiği narenciyenin yaklaşık üçte birini ihraç etmektedir. Ege Yaş Meyve Sebze İhracatçıları Birliği 2010 verilerine göre de, ülkemizin turuncğil ihracatının toplam yaş meyve ihracatından aldığı pay %58'dir. Ancak bu ihracat toplam turuncğil üretimimizin yaklaşık %30'luk bölümünü oluşturmakta, üretimin geri kalan kısmı ise iç piyasada tüketilmektedir.

Dünyada üretilen toplam narenciye miktarına bakıldığında Türkiye'nin 3 milyon 700 bine yaklaşan toplam narenciye üretimi az görülebilir, ancak Türkiye hem coğrafi konumu itibarıyla Ortadoğu, Rusya ve Avrupa pazarlarına yakınlığı hem ürünlerinin tat ve aromasıyla uluslararası alanda önemli bir aktördür. Türkiye yakınındaki pazarlarda elbette rakipsiz değildir. Avrupa pazarında İspanya, Rusya pazarında Kuzey Afrika ülkeleri önemli rakipleridir.

Türkiye'de üretilen narenciyenin %98'ini 8 il gerçekleştirmektedir. Bu iller toplam üretim miktarlarına göre sırasıyla Mersin, Adana, Hatay, Antalya, Muğla, İzmir, Aydın ve Balıkesir'dir. Adana, Mersin ve Hatay tüm narenciye türlerinden önemli miktarlarda üretirken, Antalya portakal üretiminde ilk sıradadır. İzmir ve Balıkesir'de ise daha çok mandalina yetiştirilmekte, diğer narenciye türleri çok az miktarda üretilmektedir.

Türkiye'de Narenciye Üretiminde Önde Gelen 8 İlin Yıllara Göre Üretim Miktarları

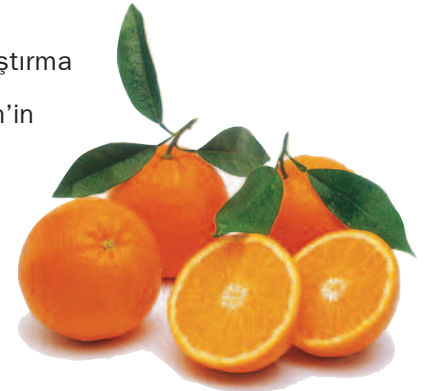
	2008	2009	2010	2011
Mersin	911.003	1.001.991	1.049.501	999.589
Adana	725.359	941.477	883.890	888.230
Hatay	559.559	596.408	569.049	574.225
Antalya	469.673	491.198	542.289	579.652
Muğla	138.672	220.438	239.082	302.840
İzmir	93.332	102.904	127.445	111.918
Aydın	50.310	76.166	75.706	80.303
Balıkesir	34.822	35.182	35.271	27.069
8 İlin Toplamı	2.982.730	3.465.764	3.522.233	3.563.826
Türkiye Toplamı	3.026.936	3.513.772	3.570.030	3.613.766
8 ilin yüzdesi	98,54	98,63	98,66	98,60

TÜRKİYE'DE YETİŞTİRİLEN ÖNEMLİ NARENCİYE ÇEŞİTLERİ

Narenciye, çeşitleri itibariyle çok geniş bir yelpazeye sahiptir. Dünya üzerinde pek çok yerde birçok farklı çeşidi üretilmekle beraber dünyada olduğu gibi Türkiye’de de en genel ve yaygın anlamıyla başlıca narenciye türleri; portakal, mandalina, limon ve greyfurt çeşitleridir. “Çeşitleridir” denilmektedir, çünkü bunlar da oldukça fazla sayıda alt çeşitlere sahiptir. Bu sebeple, bu raporda Türkiye’de yaygın olan ve istatistiklere yansıyan narenciye meyveleri ve onların çeşitleri üzerinde durulacaktır. Zira Türkiye İstatistik Kurumu Bitkisel Üretim İstatistikleri veritabanında Portakal başlığı altında Washington ve Yafa olmak üzere 2 tür yer almış; geri kalan ve üretim miktarı nispeten az olan diğer tüm portakal çeşitleri Diğer başlığı altında değerlendirilmiştir. Diğer başlığı altında kalmış olsa da Muğla’da üretimi yapılan ve meyve suyuna en uygun portakal çeşidi olarak değerlendirilen Valencia cinsi portakal da bu rapordaki değerlendirmelere konu olacağından önemli bir portakal çeşidi olarak kabul edilmiştir. Yine TÜİK istatistiklerinde bu kez Mandalina başlığı altında Klementin (Clementine), Satsuma, King ve Diğer şeklinde adlandırılmış mandalina çeşitlerine yer verilmiştir. Limon, Greyfurt ve Turunç meyveleri ise söz konusu istatistiklerde alt türlere ayrılmadan top yekûn üretim miktarları ile verilmiştir.

Portakal

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Batı Akdeniz Tarımsal Araştırma Enstitüsü’ne (BATEM) göre, Anavatanı Çin kıyıları (Güney Doğu Çin ile Çin’in güney kıyıları ve Sarı Irmak Vadisi içleri), yani Güney Doğu Asya olan ve bugün elmadan sonra dünyanın en çok tüketilen meyvesi olduğu bilinen portakallar; turunçgil üretimlerinin yaklaşık %50’sini oluşturmaktadır. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) verilerine göre dünya 2010

yılı turunçgil üretimi 123.755.750 ton (FAO) iken bu üretimin %56'sını portakallar oluşturmuştur. Dünya portakal üretiminde önde gelen ülkeler sırası ile Brezilya, ABD, Meksika, Hindistan, Çin, İspanya ve Endonezya şeklindedir. Bunların hemen ardından Türkiye gelmektedir. Nitekim Türkiye'nin de 2011 yılı toplam 3 milyon 613 bin 766 tonluk narenciye üretiminin 1 milyon 730 bin tonunu portakal üretimi oluşturmaktadır.¹⁵ Esasında orta derecede dona dayanıklı olması, geniş iklim şartlarına uyum sağlayabilmesi ve pek çok çeşide sahip olması portakalın birçok yetiştirme bölgesine yayılmasını sağlamıştır. BATEM verilerine göre, ülkemizde portakal üretiminin %77'sini Washington Navel portakal çeşidi oluştururken, %17 Valencia Late ve diğer çeşitler, %4,3 de Yafa portakal çeşidi üretilmektedir. Bu portakal çeşitlerinin genel özellikleri ve ülkemizdeki üretim miktarları, Türkiye üretim miktarı içerisinde Muğla'nın payı da dikkate alınarak aşağıda verilmiştir:

Türkiye ve Muğla Washington Cinsi Portakal Üretim Miktarları

Bölge	2008 (ton)	2009 (ton)	2010 (ton)	2011 (ton)
Türkiye	1.121.723	1.335.805	1.332.306	1.336.369
Muğla	65.665	135.489	150.470	201.014

Kaynak: TÜİK

Washington, çok lezzetli sofralık bir portakal çeşididir. Bol sulu, aromalı, tatlı ve üstün kalitelidir. Ülkemizde, sofralık portakallar içerisinde hem iç tüketimde hem de ihracatta en çok talep gören çeşittir. Türkiye genelinde üretim miktarı yüksektir. Akdeniz ve Ege bölgelerinde yetiştirilir. Muğla da bu cinsin üretiminde önemli bir paya sahiptir ve yukarıdaki tablodan da görüldüğü üzere, meyve suyundan ziyade sofraya ve ihracata giden bu çeşidin ildeki üretimi 2008'den 2009'a iki katına kadar çıkmış; 2010 yılında yaklaşık 150 bin tonu bulmuş, 2011 yılında ise yaklaşık 200 bin ton olmuştur. 2009 yılından 2010 yılına

¹⁵ Kaynak: TÜİK Bitkisel Üretim İstatistikleri.

Washington cinsi portakal üretiminde Türkiye genelinde az da olsa bir düşüş yaşanırken Muğla'daki üretim söz konusu yıllar boyunca da artmaya devam etmiştir.

Türkiye ve Muğla Yafa Cinsi Portakal Üretim Miktarları

Bölge	2008 (ton)	2009 (ton)	2010 (ton)	2011 (ton)
Türkiye	69.673	78.280	75.048	77.218
Muğla	262	268	272	288

Kaynak: TÜİK

Yafa da Washington gibi sofralık bir portakal çeşididir. Gevrek, meyve zarları ince, üstün tat ve aromaya sahip bir çeşittir. Muğla'da Yafa cinsi portakal üretimi de artma eğilimindedir. Ülkemizde Yafa cinsi portakal üretimi, yukarıda da görülebildiği gibi, 2008 yılından 2009 yılına yaklaşık 9 bin tonluk bir artış göstermiş, 2010 yılında bir önceki yıla göre düşen üretim 2011 yılında tekrar artışa geçmiştir. Muğla'da ise, bu cins portakalın üretimi, Türkiye'de düşüşün yaşandığı 2010 yılı da dahil artmaya devam etmiş ve en son 2011 yılında ilde 288 ton Yafa üretimi gerçekleştirilmiştir.

Valencia Cinsi Portakal

Türkiye ve Muğla için bir diğer önemli portakal çeşidi de Valencia'dır. İspanya kökenli bir portakal çeşidi olan Valencia, hem sofralık hem de sanayiye yönelik, yani sıkmalık, bir çeşittir ve değişik ekolojik koşullara da çok iyi uyum sağlayabilmektedir. Üstelik aromalı, lezzetli ve üstün kalitelidir. Meyve suyu sanayiine oldukça uygun bir tür olması sebebi ile Türkiye'de ve ekolojisinin elverişli olduğu Muğla'da yetiştiriciliği teşvik edilen bir türdür. Hatta meyve suyu sanayiine yönelik son dönem gelişmelerden sonra Muğla'da sanayiye hammadde sağlaması ve ile meyve suyu yatırımı gelmesi bakımından Washington veya

diğer cins bazı portakalların aşılama yolu ile Valencia'ya çevrilmesi gündemdedir. Bir meyve suyu yatırımı gerçekleşecek olursa bu tip bir tür değişimine hız verilebileceği yetkililer ve üreticilerce de dile getirilmektedir. Türkiye’de üretim miktarı Washington ve Yafa cinsleri kadar yüksek olmadığından TÜİK Bitkisel Üretim İstatistiklerinde Washington ya da Yafa gibi ayrı bir “Valencia” başlığı altında bu cinsin ülkemizdeki üretim miktarına yer verilmemiş; Valencia cinsinin de içinde olduğu portakal çeşitleri grubuna “Diğer” adı verilmiştir; ancak Valencia’nın, Muğla’da yetiştiriciliği teşvik edilen bir tür olduğunu vurgulamak bizim için önemli ve gereklidir.

Mandalina

Mandalina; üretim miktarı açısından dünyada olduğu gibi Türkiye narenciye üretiminde de portakalın ardından ikinci sıradadır. Türkiye’nin 2011 yılı toplam 3 milyon 613 bin 766 tonluk narenciye üretiminin 872 bin 251 tonunu mandalina üretimi oluşturmuştur.¹⁶ Bu üretim miktarı ile Türkiye; Çin, İspanya ve Brezilya’nın ardından dünya mandalina çeşitleri üretiminde 4. Sırada yer almaktadır.¹⁷ Türkiye’de üretimi yapılan belli başlı mandalina çeşitlerinin genel özellikleri ve ülkemizdeki üretim miktarları, Türkiye üretim miktarı içerisinde Muğla’nın payı da dikkate alınarak aşağıda verilmiştir:

Türkiye ve Muğla Satsuma Cinsi Mandalina Üretim Miktarları

Bölge	2008 (ton)	2009 (ton)	2010 (ton)	2011 (ton)
Türkiye	455.255	504.095	522.729	525.685
Muğla	1.256	1.509	1.487	1.539

Kaynak: TÜİK

¹⁶ Kaynak: TÜİK Bitkisel Üretim İstatistikleri.

¹⁷ Kaynak: FAO

Japonya kökenli bir tür olup ülkemize Batum yolu ile ilk defa Rize'den girdiğinden, Satsuma cinsi mandalina ülkemizde Rize Mandalinası olarak da bilinir. Narenciye içerisinde soğuğa en dayanıklı çeşittir. Depolama ve taşımaya elverişli, verimli bir çeşittir. Yüksek kalitede tadı ve kokusu olan Satsuma, ihracatı en çok yapılan mandalina çeşididir. Satsuma çeşidi mandalina Muğla'da da yaygın bir biçimde üretilmektedir. Satsuma ülkemizde genel olarak üretimi artma eğiliminde olan bir tür iken yukarıdaki tablodan da görüldüğü üzere Muğla'da bu türün üretiminde 2009 yılından 2010 yılına az miktarda bir düşüş yaşanmış ancak 2011 yılında artış devam etmiştir.

Türkiye ve Muğla Klementin Cinsi Mandalina Üretim Miktarları

Bölge	2008 (ton)	2009 (ton)	2010 (ton)	2011 (ton)
Türkiye	61.763	76.517	76.612	80.067
Muğla	4.383	5.072	5.064	5.989

Kaynak: TÜİK

Cezayir kökenli bir mandalina türü olan Klementin ise gevrek ve sulu bir mandalina çeşididir. Soğuklara oldukça dayanıklı olan bu mandalina çeşidi depolama ve taşımaya da oldukça elverişlidir. Yukarıdaki tabloda da görülebileceği gibi Clementin cinsi mandalina Muğla'da da geniş bir üretim alanına sahiptir. 2009 yılından 2010 yılına üretim miktarında çok az bir düşüş yaşanmış olsa da 2008 ile 2011 yılları arasındaki süreçte Muğla'da Klementin cinsi mandalina üretiminin artma eğiliminde olduğu görülmektedir.

Türkiye ve Muğla King Cinsi Mandalina Üretim Miktarları

Bölge	2008 (ton)	2009 (ton)	2010 (ton)	2011 (ton)
Türkiye	5.865	9.521	10.309	10.273
Muğla	25	33	42	42

Kaynak: TÜİK

Ülkemizde üretimi yapılan bir diğer mandalina türü olan King de verimli bir mandalina çeşididir. Meyve suyu az ancak tatlı ve lezzetli bir türdür. Yukarıdaki tabloda da görüldüğü gibi Türkiye’de olduğu gibi Muğla’da da üretimi artma eğiliminde olan bir mandalina türüdür.

Limon

Anavatanı Hindistan’ın Doğu Himalaya bölgesi olan¹⁸ ve düşük sıcaklıklara oldukça hassas bir narenciye türü olan Limon; Türkiye narenciye üretiminde mandalınanın ardından üçüncü sıradadır. Türkiye’nin 2011 yılı toplam 3 milyon 613 bin 766 tonluk narenciye üretiminin 790 bin tonunu limon üretimi oluşturmaktadır. Bu üretim miktarı ile Türkiye dünya limon üretiminde 7. Sırada yer almaktadır. TÜİK Bitkisel Üretim İstatistikleri, limon üretim miktarlarını türlerine ayırmadan top yekûn bir biçimde verdiği için Portakal ve Mandalina çeşitlerinde olduğu gibi limon türlerinin Türkiye ve Muğla üretim miktarları ayrı ayrı verilemeyecek, sadece 2008 ve 2011 yılları arası Türkiye ve Muğla toplam limon üretim miktarları verilecektir:

Türkiye ve Muğla Limon Üretim Miktarları

Bölge	2008 (ton)	2009 (ton)	2010 (ton)	2011 (ton)
Türkiye	672.452	783.587	787.063	790.211
Muğla	39.671	52.502	57.297	60.778

Kaynak: TÜİK

Tablodan da görüldüğü üzere, Türkiye’nin ihracatında da çok önemli bir paya sahip olan limon, Türkiye’de olduğu gibi Muğla’da da üretim miktarı yıllar itibariyle artmakta olan bir narenciye türüdür.

¹⁸ Kaynak: BATEM.

Greyfurt

Anavatanı Çin ve Hindistan olan ve ülkemizde Altıntop olarak da bilinen greyfurt, Türkiye narenciye üretiminde üretim miktarı itibariyle limonun ardından dördüncü sırada gelmektedir. Türkiye'nin 2011 yılı toplam 3 milyon 613 bin 766 tonluk narenciye üretiminin 218 bin 988 tonunu greyfurt üretimi oluşturmaktadır. Bu üretim miktarı ile Türkiye dünya greyfurt üretiminde 7. Sırada yer almaktadır. TÜİK Bitkisel Üretim İstatistiklerine göre 2008 ve 2011 yılları arasında Türkiye ve Muğla'da üretilen greyfurt miktarları aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Türkiye ve Muğla Greyfurt Üretim Miktarları

Bölge	2008 (ton)	2009 (ton)	2010 (ton)	2011 (ton)
Türkiye	167.765	190.973	213.768	218.988
Muğla	2.166	2.537	2.730	3.437

Kaynak: TÜİK

Tablodan görülebileceği üzere, ülkemizde greyfurt üretim miktarı 2008 yılından 2011 yılına kadar sürekli artmıştır. Bu sürekli artış Muğla için de geçerli olmakla birlikte Muğla için 2010 yılından 2011 yılına geçişteki artışın dikkat çekici miktarda gerçekleştiği görülmektedir.

Türkiye’de Portakal Üretimi

Türkiye’deki narenciye üretiminin en büyük bölümünü –diğer ülkelerde de olduğu gibi- portakal üretimi oluşturmaktadır. Portakal çeşidi olarak da daha çok sofralık çeşidi olan Washington Navel öne çıkmaktadır. Ardından, Yafa ve yerli portakal çeşitleriyle meyve suyu için uygun olan Valencia tipi portakal yetiştirilmektedir.

Ülkemizin Akdeniz ve Ege kıyılarında görülen iklim özellikleri belli türler için çok uygun olduğundan zamanla bazı yörelerimize has türler yetiştirmeye başlamıştır. Coğrafi

işarete sahip Finike Portakalı, coğrafi işaret başvurusu yapılmış Bodrum

Mandalinası, Erdemli Lamas Limonu ve Ortaca Limonu ve başvuru

için teknik çalışmaların yapıldığı Köyceğiz Portakalı bunlardan

sadece bazılarıdır. Ülkemizde, Portakal üretiminde Antalya

birinci iken; Adana, Hatay, Mersin ve Muğla da sırasıyla

Antalya’yı izleyen şehirlerdir.

Türkiye'de Portakal Üretiminde Önde Gelen 6 İlin Yıllara Göre Üretim Miktarları

	2008	2009	2010	2011
Antalya	380.619	401.486	447.588	470.761
Adana	312.951	445.315	387.910	353.160
Hatay	312.300	323.049	294.001	275.257
Mersin	277.852	281.479	330.262	319.116
Muğla	87.667	155.350	168.337	226.795
Aydın	23.707	46.976	44.512	47.650
6 ilin toplamı	1.395.096	1.653.655	1.672.610	1.692.739
Türkiye Toplamı	1.427.160	1.689.920	1.710.500	1.730.146
6 ilin yüzdesi	97,75	97,85	97,78	97,84

Kaynak: TÜİK

Türkiye'de Mandalina Üretimi

Portakaldan sonra en çok üretilen narenciye çeşidi mandalınadır. Narin ve çok güzel aroması olan mandalina, son yıllarda gazozu üretilse de daha ziyade sofralık bir üründür. Türkiye genelinde yaklaşık 850 bin ton üretilmektedir ve ihracatımızda da çok önemli bir paya sahiptir. En çok üretilen mandalina çeşidi Satsumadır. Onu, Clementin ve içinde yerli tabir edilen bir çeşidin de olduğu diğer mandalina türleri izlemektedir. Adana ve Hatay mandalina üretiminde açık ara önde olan illerimizdir. İzmir ve Balıkesir'in narenciye üretimlerinin hemen hemen tamamını mandalina (Satsuma) oluşturmaktadır. Muğla diğer illere göre daha az mandalina üretse de, gazozuyla birlikte Bodrum mandalinası çok önemli bir marka olmuştur.

Türkiye'de Mandalina Üretiminde Önde Gelen 8 İlin Yıllara Göre Üretim Miktarları

	2008	2009	2010	2011
Adana	247.930	273.422	241.289	236.937
Hatay	196.182	219.626	218.695	242.335
Mersin	113.025	141.421	155.458	165.327
İzmir	91.982	101.545	126.068	110.614
Balıkesir	34.162	34.522	34.611	26.388
Antalya	27.777	27.507	31.521	36.436
Aydın	24.881	27.216	28.746	10.103
Muğla	9.023	9.904	10.559	11.671
8 ilin toplamı	744.962	835.163	846.947	859.861
Türkiye Toplamı	756.473	846.390	858.699	872.251
8 ilin yüzdesi	98,48	98,67	98,63	98,58

Türkiye’de Limon Üretimi

Kozmetikten limonataya kadar bir çok alanda kullanılan limon, toplam üretim miktarı açısından Türkiye’de üretilen narenciye türleri arasında 3. sıradadır. En çok yetiştirildiği bölge Akdeniz Bölgesi, en çok yetiştirildiği il Mersin ve ilçe de Erdemli’dir. Mersin, ülkemizde üretilen limonun 2/3’ünü karşılamaktadır. Mersin’i, Adana ve birbirlerine yakın üretim miktarlarıyla Antalya ve Muğla izlemektedir. Muğla’nın limon üretiminin hemen hemen tamamı başta Ortaca olmak üzere Köyceğiz ve Dalaman’da üretilmektedir. Antalya’nın, 2008, 2009 ve 2010 yıllarında limon üretimi miktarları değişmezken, limon üretimi, diğer illerde ve dolayısıyla Türkiye genelinde artan bir grafik çizmiştir. Mersin, Adana, Antalya, Muğla ve Hatay’ın limon üretimi, Türkiye’nin limon üretiminin %99,50’den fazlasını karşılamaktadır. Ülkemizde en çok üretilen limon çeşitleri Kütdiken, İnterdonato, Kıbrıs Limonu ve Kara Limon’dur.

Türkiye’de Limon Üretiminde Önde Gelen 5 İlin Yıllara Göre Üretim Miktarları

	2008	2009	2010	2011
Adana	2.179	1.958	1.397	1.145
Aydın	453	463	445	512
Muğla	145	145	159	159
Mersin	100	100	106	106
Hatay	66	171	179	186
5 İlin Toplamı	2.943	2.837	2.286	2.108
Türkiye Toplamı	3.090	2.901	2.346	2.170
5 İlin Yüzdesi	95,24	97,79	97,44	97.14

Kaynak: TÜİK

Türkiye’de Greyfurt Üretimi

Greyfurt da narenciye türleri arasında son sırada olmakla birlikte son yıllarda üretimi artan bir türdür. Sağlığa faydaları sebebiyle son yıllarda çok popüler olan bir meyvedir. İç tüketimi az olan greyfurt üretiminin çoğu ihraç edilmektedir. 2011 yılında 218.988 ton üretilen greyfurtun 158.570 tonu ihraç edilmiştir.

Türkiye’de Greyfurt Üretiminde Önde Gelen 3 İlin Yıllara Göre Üretim Miktarları

	2008	2009	2010	2011
Adana	99.926	126.618	141.394	150.990
Mersin	31.062	28.779	35.699	32.584
Hatay	29.875	27.429	27.135	25.654
3 İlin Toplamı	160.863	182.826	204.228	209.228
Türkiye Toplamı	167.765	190.973	213.768	218.988
3 İlin Yüzdesi	95,89	95,73	95,54	95,89

Kaynak: TÜİK

Türkiye’de Turunç Üretimi

Anavatanı Güneydoğu Asya olarak tahmin edilen turunç yabani olarak yetişebilmekte, kendiliğinden yetiştiği ve güçlü köklere sahip olduğundan Portakal ve Mandalina türlerinin aşılmasında anaç bitki olarak kullanılmaktadır. Ekşi tadından dolayı turunç bazı yemeklerde limon yerine kullanılmaktadır. Üretim miktarı Muğla’da çok azdır. En fazla Adana ve Aydın’da üretilir.

Türkiye’de Turunç Üretiminde Önde Gelen 5 İlin Yıllara Göre Üretim Miktarları

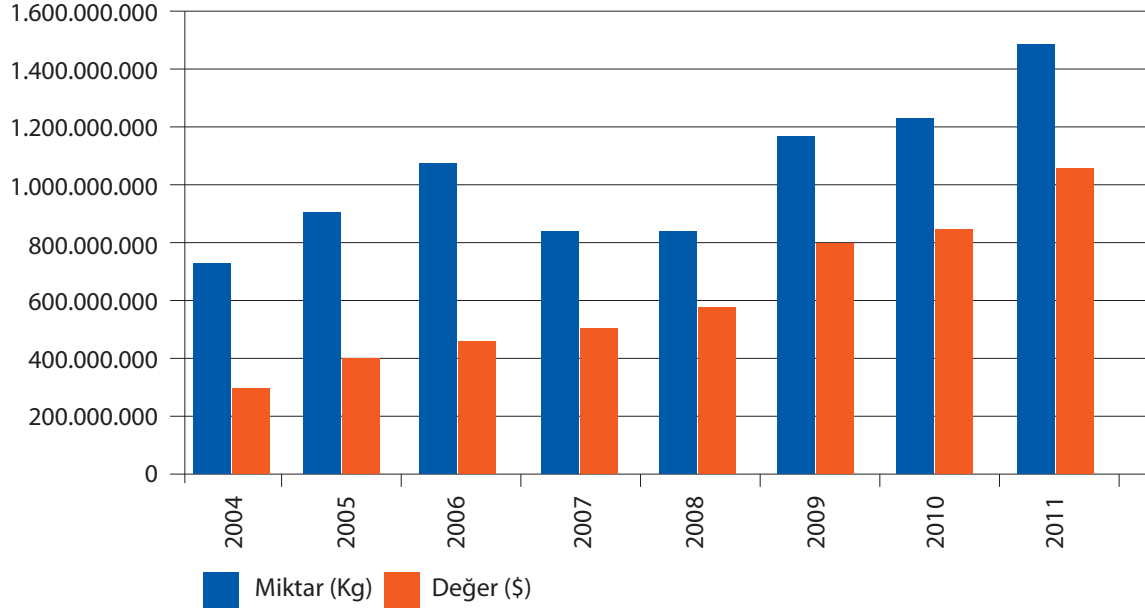
	2008	2009	2010	2011
Adana	2.179	1.958	1.397	1.145
Aydın	453	463	445	512
Muğla	145	145	159	159
Mersin	100	100	106	106
Hatay	66	171	179	186
5 İlin Toplamı	2.943	2.837	2.286	2.108
Türkiye Toplamı	3.090	2.901	2.346	2.170
5 İlin Yüzdesi	95,24	97,79	97,44	97.14

Kaynak: TÜİK

Türkiye’nin Narenciye İhracatı

Narenciye iç tüketimi AB ülkelerinin narenciye tüketimi ortalamasının altında olan Türkiye için narenciye ihracatı büyük önem arz etmektedir. Narenciyeyi ihraç ettiğimiz dış pazarlardaki herhangi bir olumsuz gelişme iç piyasaya da hemen yansımaktadır. Bununla birlikte, 2007 ve 2008 yıllarında ihraç edilen narenciye miktarındaki azalmaya rağmen yapılan ihracatın değeri daima artış göstermiştir. 2004 yılındaki 297.877.811 Dolarlık ihracat değeri 2011 yılında 1.070.427.646 Dolar’a yükselmiştir.

2004-2011 Yılları Arasında Türkiye'nin Narenciye İhracatı Grafiği

2004-2011 Yılları Arasında Türkiye'nin Narenciye İhracatı Tablosu

	Miktar (Kg)	Değer (\$)
2004	695.280.544	297.877.811
2005	888.576.473	404.506.948
2006	1.055.669.409	478.426.555
2007	830.418.293	514.708.764
2008	826.384.758	587.420.060
2009	1.184.608.434	801.829.022
2010	1.215.275.222	845.408.925
2011	1.479.231.444	1.070.427.646

En çok narenciye ihraç ettiğimiz ülkeler, bir sonraki sayfada yer alan 2010-2011 yıllarında Türkiye'nin en çok narenciye ihracatı yaptığı 20 ülke listesinden de görülebileceği üzere, Rusya Federasyonu, Irak, Ukrayna, Suudi Arabistan, İran İslam Cumhuriyeti ve Romanya'dır. Batı Avrupa ülkelerine yapılan narenciye ihracatı daha çok Almanya, Birleşik Krallık (İngiltere, Galler, İskoçya ve Kuzey İrlanda), Hollanda'ya olmaktadır. 2010 yılı ile 2011 yılı ihracat rakamlarını karşılaştırdığımızda ilk 5 ülkeye yapılan ihracat miktar ve değer olarak artarken oran olarak en fazla artış gösteren İran'a yapılan ihracat olmuştur. Yapılan ihracatın coğrafi dağılımına baktığımızda Batı Avrupa ülkeleri hariç Türkiye'yi çevreleyen yakın ve orta uzaklıktaki ülkeler olduğu görülecektir. Eski SSCB'den ayrılan ülkelerdeki Türk Narenciyesinin konumu iyi durumda olmakla birlikte daha da geliştirilebilir. Ortadoğu pazarına ise daha fazla girmemiz gerekmektedir.

Muğla özeline bakıldığında bölgede yetişen narenciyenin ilde birkaç ihracatçı firma olmasının yanında daha çok Antalya ve İzmir'deki ihracatçı firmalar yoluyla yurtdışına açıldığını söylemek mümkündür. Bu sebeple, bu ürünler Muğla'nın ihracat kalemine yansımamaktadır. Antalya İhracatçılar Birliği Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı ve MEYSAN A.Ş. yöneticilerinden Hakkı Bahar ile Antalya ANSO tesislerinde yaptığımız görüşmede sayın Bahar, firmalarının Ortaca'dan büyük miktarlarda limon aldığını dile getirmiştir. Başta ziraat odaları olmak üzere bölgedeki sektör temsilcileri de bölge ürünlerinin başka illerden yurt içine ve yurtdışına pazarlandığını sürekli vurgulamaktadırlar.

**2010 – 2011 (OCAK-ARALIK) TÜRKİYE GENELİ
NARENÇİYE'DE İHRACAT YAPILAN İLK 20 ÜLKE**

NO	ÜLKE	01.01.2010 / 31.12.2010		01.01.2011 / 31.12.2011		2011 PAYI (%)	
		MİKTAR (KG)	DEĞER (\$)	MİKTAR (KG)	DEĞER (\$)	MİKTAR (KG)	DEĞER (\$)
1	RUSYA FEDERASYONU	388.484.862	276.353.748	467.321.344	335.593.391	32	31
2	IRAK	167.981.708	111.840.997	281.798.923	208.731.260	19	19
3	UKRAYNA	164.983.890	111.812.648	180.520.945	130.382.849	12	12
4	SUUDİ ARABİSTAN	91.236.223	66.462.232	105.522.453	81.609.249	7	8
5	İRAN (İSLAM CUM.)	23.974.291	16.830.843	72.227.601	55.644.492	5	5
6	ROMANYA	85.025.328	56.197.921	73.157.057	53.171.626	5	5
7	ALMANYA	34.238.067	25.682.884	30.089.923	22.974.287	2	2
8	POLONYA	34.340.304	25.052.641	26.848.025	17.746.437	2	2
9	BULGARİSTAN	25.325.414	13.831.316	23.565.023	13.616.494	2	1
10	SİRBİSTAN	20.546.721	14.017.091	20.467.401	13.202.764	1	1
11	ÇEK CUMHURİYETİ	16.642.023	11.769.609	18.353.554	12.832.754	1	1
12	GÜRCİSTAN	9.528.899	6.304.411	17.205.695	12.763.406	1	1
13	BİRLEŞİK KRALLIK	12.361.591	9.227.792	14.584.978	10.026.903	1	1
14	AZERBAYCAN-NAHÇIVAN	12.272.334	9.030.630	13.051.957	9.704.791	1	1
15	MERSİN SERBEST BÖLGE	9.783.225	6.771.924	11.522.209	8.322.771	1	1
16	HOLLANDA	15.464.020	11.338.831	11.546.969	8.074.015	1	1
17	MOLDAVYA	10.624.502	6.381.572	10.804.738	7.001.078	1	1
18	MAKEDONYA	11.303.037	6.956.817	9.142.719	5.628.773	1	1
19	BEYAZ RUSYA	8.798.538	6.716.130	7.558.127	5.437.221	1	1
20	YUNANİSTAN	6.872.173	5.062.476	7.944.043	5.435.433	1	1

NOT: Ülkeler, 2011 yılı fob(\$)' değerlerine göre sıralanmıştır.

Kaynak : AKİB İstatistikleri

**NARENCİYE'DE (LİMON, MANDARİN, PORTAKAL, GREYFURT)
EN FAZLA İHRACATIN YAPILDIĞI İLK 5 ÜLKE**

ÜLKELER / ÇEŞİTLER	01.01.2010 / 31.12.2010		01.01.2011 / 31.12.2011		2011 PAYI (%)	
LİMON	MİKTAR (KG)	DEĞER (\$)	MİKTAR (KG)	DEĞER (\$)	MİKTAR (KG)	DEĞER (\$)
RUSYA FEDERASYONU	115.210.919	84.175.649	128.447.521	93.961.697	26	26
SUUDİ ARABİSTAN	62.330.747	46.020.388	74.812.626	58.371.495	15	16
IRAK	31.790.916	22.108.296	61.178.765	46.370.403	13	13
UKRAYNA	42.894.209	31.071.660	43.507.094	32.739.836	9	9
ROMANYA	29.158.511	20.149.324	33.834.743	25.045.101	7	7
MANDARİN	MİKTAR (KG)	DEĞER (\$)	MİKTAR (KG)	DEĞER (\$)	MİKTAR (KG)	DEĞER (\$)
RUSYA FEDERASYONU	160.342.904	111.602.035	186.748.957	133.808.251	38	38
IRAK	72.203.488	47.167.781	107.526.625	78.197.187	22	22
UKRAYNA	77.066.448	50.669.888	84.758.787	60.270.102	17	17
SUUDİ ARABİSTAN	20.651.821	14.738.626	20.677.471	15.607.156	4	4
ROMANYA	25.701.538	16.880.555	16.258.086	11.881.899	3	3
PORTAKAL	MİKTAR (KG)	DEĞER (\$)	MİKTAR (KG)	DEĞER (\$)	MİKTAR (KG)	DEĞER (\$)
IRAK	60.003.663	39.836.217	107.563.603	80.140.235	22	23
RUSYA FEDERASYONU	69.926.017	50.417.822	103.401.703	73.144.235	21	21
İRAN (İSLAM CUM.)	16.978.306	11.924.491	62.545.568	48.456.298	13	14
UKRAYNA	30.199.467	20.066.604	34.757.180	24.551.743	7	7
GÜRCİSTAN	7.359.413	4.818.331	12.737.787	9.472.781	3	3
GREYFURT	MİKTAR (KG)	DEĞER (\$)	MİKTAR (KG)	DEĞER (\$)	MİKTAR (KG)	DEĞER (\$)
RUSYA FEDERASYONU	42.938.912	30.108.659	48.719.163	34.670.909	10	10
ROMANYA	23.933.592	15.370.937	19.624.995	13.778.584	4	4
UKRAYNA	14.823.767	10.004.497	17.497.884	12.821.168	4	4
ALMANYA	9.968.534	6.660.857	10.484.721	7.859.926	2	2
POLONYA	11.720.742	7.483.895	10.709.642	7.310.919	2	2

NOT: Ülkeler, 2011 yılı fob(\$) değerlerine göre sıralanmıştır.

En çok ihraç edilen narenciye türü limondur. Limon, 488.364.988 Kg'lık ihraç miktarıyla az farkla mandalinayı geçmiş durumdadır. Ülkemizde en çok üretilen narenciye türü olan portakalın 2011 yılındaki 1.710.500 tonluk üretiminin ancak 356.892 tonu ihraç edilebilmiştir. Üretim miktarı açısından 4.sırada olan greyfurt ihracat açısından da 4. sıradadır. Toplam üretiminin (213.768 ton) %72'si ihraç edilen greyfurt, narenciye türleri içinde en yüksek ihraç oranına sahiptir.

**2010- 2011 (OCAK-ARALIK) TÜRKİYE GENELİ
NARENCİYE İHRACAT KAYIT RAKAMLARI**

MADDE	01.01.2010 / 31.12.2010		01.01.2011 / 31.12.2011		2011 PAYI (%)	
	MİKTAR (KG)	DEĞER (\$)	MİKTAR (KG)	DEĞER (\$)	MİKTAR (KG)	DEĞER (\$)
LİMON	423.408.747	311.387.648	488.364.988	355.992.760	33	33
MANDARİN	416.702.158	282.010.795	475.379.873	342.843.434	32	32
PORTAKAL	220.472.055	150.632.670	356.892.049	261.030.974	24	24
GREYFURT	154.598.971	101.268.392	158.569.956	110.504.883	11	10
NARENCİYE TOPLAMI	1.215.275.222	845.408.925	1.479.231.444	1.070.427.646	100	100

NOT: Ülkeler, 2011 yılı fob(\$) değerlerine göre sıralanmıştır.

Kaynak : AKİB İstatistikleri

MUĞLA'DA NARENCİYE ÜRETİMİ

Muğla; eşsiz doğası, iklimi ve güneşi ile önemli bir turizm kenti olmasının yanı sıra aynı zamanda gerek kırsal nüfusu gerekse ekolojik avantajları sebebi ile önemli bir tarım kentidir. Batı Anadolu'nun güney ucunda Güney Ege olarak adlandırılan bölgede yer alır. Muğla toprakları, Büyük Menderes Havzası ve Batı Akdeniz Havzasına girer. Batı Akdeniz Havzasının suları Dalaman ve Eşen çayları ile Akdeniz'e boşalmaktadır. Bu çaylar aynı zamanda Muğla'nın iki önemli akarsuyudur. Her iki çayın suyu da yaz kış boldur. İl, aynı zamanda Akdeniz iklimi etki alanındadır, yağış rejimi de Akdeniz iklimine paralel olan Muğla'da toplam yağışın %60'ı kış aylarında düşer. Yazları sıcak geçer. Kısacası, uygun iklim yapısı ve elverişli ekolojik koşulları sayesinde ülkemizde üretilen bir çok ürünün yetiştirilebildiği bir coğrafyaya sahiptir. Tarımsal üretimde yıllara göre değişiklikler meydana gelmekle birlikte zeytin, domates, narenciye, bal ve su ürünleri önemli tarımsal ürünleridir.

Muğla'da yıllık ortalama 250 bin ton civarında narenciye üretilmektedir.¹⁰ Zira Narenciye üretimi bugün Türkiye'nin meyve üretiminin önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Ekonomi Bakanlığı Batı Anadolu Bölge Müdürlüğü, Ege Tarımsal Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü ve İzmir Zirai Karantina Müdürlüğü uzmanlarından oluşan Narenciye Rekolte Tespit Komisyonu, 2011 yılı Ege Bölgesi narenciye rekoltesini¹¹ 441 bin 421 ton olarak tespit etmiştir. Muğla Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü verilerine göre de, Muğla'nın 2011 yılı toplam narenciye üretim miktarı 290 bin ton civarında gerçekleşmiştir. Bu değerlere göre, Muğla Ege Bölgesi'nin en büyük narenciye üretim alanına dönüşmüştür.

Muğla'da; Köyceğiz, Dalaman, Ortaca ve Ula ilçeleri narenciye yetiştiriciliğinin yoğun olduğu ilçelerdir.

Köyceğiz'de; Hamitköy, Doğuşbelen, Zaferler, Beyobası, Toparlar, Kavakarası, Yeşilköy, Köyceğiz köyü ve Köyceğiz ilçe merkezi önemli narenciye üretim alanlarıdır. Köyceğiz'de, narenciye varlığının büyük bölümünü Washington cinsi portakal oluşturmaktadır. Ancak ekonomik getirisinin daha fazla olması sebebiyle son yıllarda Valencia cinsi portakala bir miktar geçiş olduğu görülmektedir. İlçede üretilen mandarin ve limon miktarı ise portakalla karşılaştırıldığında oldukça düşük kalmaktadır. Köyceğiz portakalı,

¹⁰ Kaynak: Muğla Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, 2012.

¹¹ Rekolte: Tarım kesiminde bir üretim döneminde üretilen ürün miktarı.

zengin aromatik yapısı, ince kabuklu ve bol sulu meyvesi ile narenciye sektöründe kalite açısından üst sıralarda yer almaktadır ve Köyceğiz Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü Köyceğiz Portakalı için coğrafi işaret başvurusunda bulunmak üzere çalışmalar yürütmektedir.¹² Müdürlük verilerine göre, ilçede 2010 yılında toplam 132 bin ton portakal üretimi hayata geçirilmiştir. Müdürlüğe ait 2010 üretim sezonu kayıtlarına göre, Ege Bölgesi'nin portakal üretiminin %65'i Köyceğiz'de gerçekleşmiştir.

Dalaman'da narenciye üretimi ise; Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğüne (TİGEM) bağlı Dalaman Tarım İşletmesi ile; İlçe Merkezi, Gürköy, Kapıkürgün, Gür ve Karginkürü gibi bölgeler olmak üzere iki ana grupta toplanabilir. TİGEM'de 25.000 ağaçtan elde edilen 4.500 ton enterdonat cinsi limon, bölge toplam üretiminin yarısından fazlasını oluşturmaktadır ve bu üretim miktarı Türkiye enterdonat cinsi limon üretiminin yaklaşık olarak %5'ine denk gelmektedir¹³. Bölge genelindeki portakal ağaçlarının ise %60'ını Washington, %40'ını Valencia cinsi portakal oluşturmaktadır; ilçedeki narenciye üretiminin ihracata uygunluk oranı ise %80 civarındadır ve TÜİK verilerine göre ilçede 2010 itibarıyla 11 bin 550 ton portakal ve 8 bin 400 ton limon üretimi gerçekleştirilmiştir. Üstelik Dalaman'da nar ağacı dikiminde de sürekli artış olduğu ve şu anda henüz meyve vermeyen ağaçların meyve verir düzeye ulaşması ile nar rekoltesinde de önemli bir artış olacağı öngörülmektedir.

Ortaca'da ise; ilçe merkezi, Tepearası, Okçular, Eskiköy, Ekşiliyurt, Güzelyurt, Dereköy, Dalyan, Akıncı, Kemaliye, Yeşilyurt, Çaylı, Fevziye ve Mergenli önemli narenciye üretim bölgeleridir.¹³ İlçede en fazla -çoğu enterdonat cinsi olmak üzere- limon, ikinci olarak da çoğunluğu Washington cinsi olmak üzere portakal üretilmektedir. Yine Dalaman'da olduğu gibi Ortaca'da da nar üretiminin gittikçe arttığı gözlemlenmektedir. Yine Dalaman'da olduğu gibi Ortaca ilçesinde üretilen narenciyenin de ihracata uygunluğu oldukça yüksektir. Ortaca Limonu için coğrafi işaret almak üzere Türk Patent Enstitüsü'ne başvuru yapılan ilçede 2010 yılında 37 bin ton limon ve 19 bin ton portakal üretimi hayata geçirilebilmiştir.

Muğla'nın bir başka narenciye üretim bölgesi olan Ula ilçesinde ise; Gökçe, Ataköy ve Karabörtlen köyleri başlıca narenciye üretim bölgeleridir. İlçede üretim, ağırlıklı olarak Washington cinsi portakal ve

¹² Kaynak: Köyceğiz Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, 2011.

¹³ Kaynak: Ege Yaş Meyve Sebze İhracatçıları Birliği, 2012.

Klamentein cinsi mandalınadan olmaktadır. 2010 yılında Ula'da 2 bin 590 ton portakal, 628 ton mandalina üretilmiştir.¹⁴

Narenciye üretiminde 5. sırada bulunan Muğla, üretim miktarı 300 bin tonun altında olmasına rağmen önemli bir narenciye üreticisidir. 2008 yılındaki 138 bin tonluk üretimden sonra tırmanışa geçen narenciye üretimi, 2011'in tahmini rakamlarına göre 2 katı bir üretim rakamına ulaşmıştır. Portakal üretimi 2002'de 61.547 ton iken 2010 yılında 168.337 tona çıkmış, limon az bir yükseliş göstermiş, mandalina ise 2005'teki 34.564 tondan 2010 yılında 10.559 tona kadar gerilemiştir. Üretim miktarları diğer türlere göre az olsa da, greyfurt ve turunc üretimini artış göstermiştir. Toplam narenciye üretimindeki artış beraberinde arz fazlasını getirdiğinden narenciye fiyatları çok düşmüş, maliyeti karşılayamaz hale gelmiştir. Bu durumda parasını alamayan üretici çok zor durumda kalmış ve başta üretici birlikleri olmak üzere bölgede bir çözüm arayışı başlamıştır.

2002-2010 Muğla'da Narenciye Üretimi (Ton)

	Portakal	Limon	Mandalina	Greyfurt	Turunc	Toplam
2002	61.547	20.237	24.121	1.043	76	107.024
2003	58.101	44.366	21.023	1.126	74	124.690
2004	75.377	49.140	29.707	1.084	84	155.392
2005	51.068	40.762	34.564	1.273	161	127.828
2006	83.767	50.621	33.616	2.155	149	170.308
2007	99.258	47.839	8.207	2.008	147	157.459
2008	87.667	39.671	9.023	2.166	145	138.672
2009	155.350	52.502	9.904	2.537	145	220.438
2010	168.337	57.297	10.559	2.730	159	239.082
2011	223.506	60.778	11.670	3.437	159	299.549

Kaynak: TÜİK ve Muğla Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü verileri.

¹⁴ Kaynak: Ege Yaş Meyve Sebze İhracatçıları Birliği ve TÜİK verileri.

Engelibeli bir arazi yapısına sahip Muğla'da narenciye üretimi Köyceğiz, Ortaca ve Dalaman'da yoğunlaşmıştır. Bu 3 ilçenin üretimi Muğla'nın toplam üretiminin yaklaşık %90'ını oluşturmaktadır. Köyceğiz'in üretiminin neredeyse tamamını portakal, Bodrum'un üretiminin hemen hemen tamamını mandalina oluşturmakta, Ortaca'da daha çok limon üretilmekle birlikte portakal ve mandalina da üretilmektedir. Dalaman'da ise portakal, limon, mandalina, greyfurt ve turunc yetiştirilmektedir. Dalaman TİGEM 6500 da'lık narenciye üretim alanıyla Dalaman ve Muğla'da narenciye sektöründe önemli bir aktördür. Bölgedeki limon fiyatlarında Dalaman TİGEM'in ihaleleri önemli bir kıstastır. Muğla'nın greyfurt (Altıntop) üretiminin %90'ını Dalaman ve Ortaca ilçeleri karşılamaktadır.

Narenciye üretimi, özellikle Köyceğiz, Ortaca ve Dalaman ilçelerinde yaşayan insanlar için önemli bir geçim kaynağıdır. Ortaca'da seracılık yoğun olarak yapılırsa da, başta limon olmak üzere narenciye bahçeleri geniş yer kaplamakta, narenciye geçim kaynağı olarak ilk sıradaki yerini korumaktadır. Üretilen narenciye miktarı, Köyceğiz için narenciyenin ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Yaklaşık 50 km çaplı bir alanda yoğunlaşan üretimle bu üç ilçe Muğla'nın hatta Ege Bölgesi'nin narenciye deposu haline gelmiştir.

2009 yılında Bodrum Mandarinini, 2010 yılında ise Ortaca Limonu için Coğrafi İşaret Tescilli alınmak üzere Türk Patent Enstitüsü'ne başvuruda bulunulmuştur.

2008-2011 Muğla'nın İlçelerinde Narenciye Üretimi

	2008	2009	2010	2011
Köyceğiz	58.078	123.632	138.970	191.965
Ortaca	47.155	55.147	57.301	61.772
Dalaman	15.830	18.100	20.973	25.718
Fethiye	7.761	9.915	8.944	8.911
Bodrum	5.095	5.098	5.098	5.110
Milas	513	3.929	3.331	1.634
Ula	3.117	3.318	3.109	3.145
Marmaris	700	700	700	668
Datça	423	599	656	626
Muğla Toplamı	138.672	220.438	239.082	299.549
Köyceğiz Ortaca Dalaman Toplamı	121.063	196.879	217.244	279.455
3 ilçenin Muğla'nın toplam üretimine oranı (%)	87	89	91	93

Kaynak: TÜİK

TÜRKİYE'DE MEYVE SUYU

Meyve Suyu Endüstrisi Derneği (MEYED), 1993 yılında, gelişen Türk meyve suyu sektöründe faaliyet gösteren firmaları aynı çatı altında toplamak üzere kurulmuş; 35'i üretici firma olmak üzere destekleyici ve tedarikçi firmalarla birlikte 42 üye firmaya sahip bir dernektir. 1997 yılından beri de Uluslararası Meyve Suyu Üreticileri Federasyonu (IFU) üyesidir. Raporumuzda, meyve suyu sektöründeki firmaların neredeyse tümünün üyesi olması sebebiyle sektörün nabzını tutmadaki önemi açısından Meyve Suyu sektörüne dair aşağıdaki değerlendirmelerde bu derneğin çalışmalarına sıkça referans verileceğinden dernek hakkında bu kısa açıklama ile başlamanın yerinde olacağı düşünülmüştür. Çünkü MEYED, uyguladığı sektör istatistikleri ile meyve suyu üretim ve tüketimine ilişkin verileri toplayarak bunları kamuoyunun ve ilgili kuruluşların bilgisine sunmaktadır.

MEYED tarafından hazırlanan ve 2000 ile 2008 yılları arasını kapsayan “Türkiye Meyve Suyu Endüstrisi İstatistiki Değerlendirme Raporu”na göre, Türkiye’de meyve suyuna işlenen başlıca meyveler; elma, kayısı, şeftali, vişne, portakal, üzüm ve nardır. Bu 7 meyvenin 2000 yılındaki toplam üretim miktarı yaklaşık 8,2 milyon ton iken, 2007 yılında yaklaşık 8,9 milyon ton, 2008 yılında ise 9 milyon ton olmuştur. TÜİK Bitkisel Üretim İstatistikleri Veri tabanına göre, bu sayı 2011 için yaklaşık 11 milyon ton civarındadır. Bu 7 meyvenin 2000 yılı üretim miktarlarına göre ülkemizde en fazla üzüm, sonra elma, ardından portakal ve portakalın ardından da sırasıyla kayısı, şeftali, vişne ve nar üretilmiştir. 2011 yılı için bu sıralamaya tekrar bakıldığında üzüm, elma, portakal ve kayısının sıralamadaki yerini koruduğu 5. Sırada şeftalinin, 6. Sırada narın, 7. Sırada ise vişnenin yer aldığı görülmektedir. Yani, ilerleyen yıllarda nar, özellikle son yıllarda artan üretim miktarı ile vişnenin önüne geçmiş bunun dışında bu meyvelerin Türkiye üretim miktarları sıralaması değişmemiştir.

Türkiye'nin, 2010 itibarıyla bu meyvelerin üretiminde dünyada ne durumda olduğuna bakıldığında ise, üzüm ve şeftali üretiminde dünyada 6., elma üretiminde 3., portakal üretiminde 10., kayısı ve vişne üretiminde ise 1. Sırada olduğu görülmektedir.¹⁹ Kısacası, ülkemizde meyve suyuna işlenen meyvelerden en fazla üretilenleri üzüm, elma, portakal ve kayısıdır. Nar ise son yıllarda artan üretim miktarı ile üst sıraları zorlamaktadır. Zira rapora göre

meyveleri şu ya da bu miktarda ülkemizde yetiştirilebilmektedir.

Ülkemizde meyve suyuna işlenen meyve miktarı 2000 yılında 433 bin tondan 2007 yılında –neredeyse iki katına- 737 bin tona yükselmiştir. 2008 yılında ise bu değer 771 bin ton olmuştur.²⁰ Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı verilerine göre yılda yaklaşık 16 milyon ton meyvenin üretildiği ülkemizde bugün meyve suyuna işlenen meyve miktarı ancak yaklaşık 1 milyon tonu bulmuş durumdadır. Bu miktarın potansiyelin ve beklenen değerini oldukça altında kaldığını söylemek güç değildir. Yukarıda sayılan meyvelerden meyve suyuna en çok işlenenleri sırasıyla; elma, şeftali, kayısı ve portakaldır.

Meyve Suyu ve Benzeri Ürünler Tebliği'nde Meyve Suyu; “sağlam, olgun, taze veya soğukta muhafaza edilmiş meyvelerden, tek meyveden veya daha fazla meyvenin karışımından elde edilen, elde edildiği meyve ve meyvelerin karakteristik renk, aroma ve tadına sahip, fermente olmamış ancak fermente olabilen ürün” şeklinde tanımlanmıştır.

Meyve suyu üretiminde 2 yöntem mevcuttur. Bunlardan birincisinde, meyve önce konsantreye ve/veya püreye işlenmektedir. Meyve Suyu ve Benzeri Ürünler Tebliği'nde, Meyve Suyu Konsantresi; “Bir veya daha fazla meyveden

²⁰ Kaynak: MEYED İstatistiki Değerlendirme Raporu 2000-2008.

elde edilen meyve suyundan, fiziksel yollarla suyun belirli oranlarda uzaklaştırılmasıyla elde edilen ürünü” ifade etmektedir. Meyve Püresi, “Suyunu uzaklaştırmadan, bütün veya kabuğu soyulmuş meyvenin yenilebilen kısmının elekten geçirilmesiyle elde edilen, fermente olmamış ancak fermente olabilen ürün” iken, Meyve Püresi Konsantresi “Meyve püresindeki suyun belirli bir kısmının fiziksel yollarla uzaklaştırılması ile elde edilen üründür”.

Konsantre ve püre de birer ara mal olarak piyasada tüketilebilmekte ve hatta talebe göre ihraç edilebilmektedir. Yani, pazara göre meyvelerin bir kısmı, henüz tüketime hazır bir içeceğe dönüştürülmeden, meyve suyu konsantresi veya meyve püresi şeklinde ihraç edilebilmektedir. MEYED verilerine göre, ülkemizde 2008 yılında farklı hammaddelerden yaklaşık 260 bin ton ara ürün, yani konsantre ve püre, elde edilmiştir.

Önce konsantre ve / veya püreye işlenen meyve konsantre ve/veya püre şeklinde ihraç edilmemişse, yurt içinde tüketime hazır içeceğe ya da meyve suyuna dönüştürülmektedir. Meyve suyu konsantresi ya da meyve püresi konsantresine (kısacası konsantreye), su ve işleme sırasında ayrılan aromanın ve gerektiğinde meyve keseciklerinin tekrar kazandırılması işleminin sonucunda meyve suyu elde edilmektedir.

Meyve suyu üretimindeki ikinci yöntem ise, meyvelerin (konsantre ya da püreye işlenmeksizin) doğrudan meyve suyuna işlenmesidir. Bu şekilde direkt meyvenin kendisinin meyve suyuna işlenmesi ile elde edilen meyve suları için NFC (not from concentrate) kısaltması kullanılmaktadır. Ancak dünyada genel olarak kullanılan yöntem konsantre ve/veya pürenin paketlenmesinin, ithalat ve/veya ihracatının ve taşınmasının tüketime hazır meyve suyuna göre daha kolay olması gibi sebeplerle konsantre veya

püreden meyve suyu elde edilmesi şeklinde olan ilk yöntemdir. Nitekim Muğla'da meyve suyuna yönelik bir yatırım düşüncesi ile ili ziyaret eden bir meyve suyu firması yetkilileri, meyve sularını –hammaddeyi iç piyasadan karşılayamadıkları takdirde- Brezilya'dan ithal ettikleri portakal konsantresinden ürettiklerini belirtmişlerdir. Meyve Suyu ve Benzeri Ürünler Tebliği'ne göre, bir meyve suyunun konsantreden mi yoksa meyvenin doğrudan işlenmesi yoluyla mı elde edildiğini anlamak mümkündür. Zira Tebliğ'e göre, "Meyve suyu ve nektarı konsantreden elde edilmiş ise "konsantreden üretilmiştir", eğer konsantre ile meyve suyu yada püresinin karışımından elde edilmiş ise "kısmen konsantreden üretilmiştir" ifadesi etiket üzerinde, ürün ismine yakın olarak yer almalıdır."

Meyve suyu ve benzeri içecekler (Meyve Nektarı, Meyveli İçecek, Aromalı İçecek) içerdikleri meyve oranına göre en genel manada 4 kategoriye ayrılmaktadır:

1. %100 meyve içeren Meyve Suyu,
2. %25 - %99 arasında meyve oranına sahip Meyve Nektarı,
3. %10 - %24 arasında meyve oranına sahip Meyveli İçecek (Örn: Limonata)
4. %0 - %9 arasında meyve içeriğine sahip Aromalı İçecek.

Yani, Meyve oranı; meyve suyunda %100, meyve nektarında %25-99, meyveli içecekte %10-24, aromalı içecekte %0-9'dur²¹. Bunların hepsi "Meyve Suyu ve Benzeri İçecek" başlığı altında değerlendirilmektedir.

MEYED verilerine göre, 2008 yılında Türkiye'de yurt içi ve yurt dışı pazarlar için **tüketime hazır içecek üretimi** yaklaşık 821 milyon litre olmuştur. 2007'de 748 milyon litre olan bu üretimin 2008 yılında epey arttığı görülmüştür. Bu üretimin %64'ü Meyve Nektarı, %22'si Aromalı İçecek, %9'u %100 Meyve Suyu, %5'i Meyveli İçecek olmuştur. 2010 yılı tüketime hazır meyve suyu ve benzeri içecek miktarı ise yaklaşık 900 milyon tonu bulmuştur.

²¹Kaynak: MEYED.

MEYED'e göre, 2008 yılında Türkiye'de **tüketime hazır meyve suyu ve benzeri ürün tüketimi** ise 776 milyon litre olmuştur. Çarpıcı olan, Türkiye'deki meyve suyu ve benzeri içecek tüketiminin 2000 yılından 2008 yılına %164 artmış olmasıdır. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'na göre bugün bu tüketim miktarı 850 milyon litre civarını bulmuştur. Bu, Türkiye meyve suyu sektörü açısından oldukça önemlidir çünkü nihayetinde meyve suyu sektörünün büyümesi en başta tüketicinin meyve suyu tüketimini artırmasına, yani tüketicinin meyve suyunu talep etmesine bağlıdır. Meyve suyu sektöründe büyümenin itici gücü elbette evvela meyve suyu tüketiminin artması olacaktır.

Yine 2008 yılı **kişi başına meyve suyu ve benzeri içecek tüketimine** bakıldığında Türkiye'de kişi başına düşen meyve suyu ve benzeri içecek tüketiminin 10,83 litre olduğu görülmektedir. 10 litre barajının ilk defa 2007'de aşıldığı ve o günden bugüne de söz konusu tüketimin arttığı MEYED raporunda vurgulanmıştır. Artış sevindirici olsa da bu miktarın Avrupa ülkeleri ile karşılaştırıldığında çok düşük seviyelerde kaldığı dikkatlerden kaçmamalıdır. Türkiye'nin 2010 itibarıyla 12 litre civarında olan kişi başına düşen ortalama meyve suyu ve benzeri içecek tüketimi Avrupa'da kişi başına yaklaşık 25 litre iken, Amerika'da kişi başına 43 litredir²². Ülkeleri tek tek incelediğimizde Türkiye'deki tüketimin düşüklüğü daha da dikkat çeker bir hal almaktadır. Kanada'da kişi başına düşen meyve suyu ve benzeri içecek tüketimi 52 litre, Almanya'da 39 litre civarındadır. Kişi başına düşen tüketimde geçmiş yıllara oranla bir artış olsa da diğer ülkelerle karşılaştırıldığında meyve zengini Türkiye'de kişi başına meyve suyu ve benzeri içecek tüketiminin çok düşük kaldığı açıktır. Bu da belki de ülkemizde narenciye'nin geleceği açısından iç tüketiminin artırılmasının önemli olduğuna işaret etmektedir. Ancak diğer yandan bunu Türkiye adına bir fırsat şeklinde yorumlamak da mümkündür zira yukarıda sayılardan anlaşıldığı üzere Türkiye'de meyve üretimi ve meyve suyuna işlenen meyve miktarı yıllar itibarı ile artar ve meyve suyu sektörü de büyürken sağlıklı beslenme trendinin de etkisiyle Türkiye'nin meyve suyu tüketimi –diğer ülkelere kıyasla şu anda düşük olsa da- artmaktadır ve Avrupa'daki doymuş pazarın aksine Türkiye'de gelişmeye açık bir meyve suyu sektörü ve Muğla'nın da içinde olduğu değerlen-

dirilmeye açık birçok yatırım bölgesi vardır. Türkiye; başta Almanya, Polonya ve Hollanda olmak üzere hâlihazırda bile 151 ülkeye meyve suyu ihraç etmektedir (MEYED, 2012). Üstelik Türkiye'nin meyve suyu ihracatı ekonomik durgunluğun yaşandığı 2007 yılından 2008 yılına geçilen dönem dışında artma eğilimindedir.

Ancak MEYED verilerinde dikkat çeken bir unsur vardır ki, meyve zengini Türkiye, meyve suyu ve/veya meyve suyu konsantresi ithal etmektedir. Hem de bu ithalat miktarı 2000 yılından 2008 yılına 3,3 bin tondan 16,6 bin tona yükselmiştir. Üstelik bu ithalatla ilk sırada portakal suyu/konsantresi yer almaktadır. Diğer yandan, Türkiye'nin meyve suyu ihracatı da artma eğilimindedir. 2000 yılından 2008 yılına Türkiye'nin meyve suyu ihracatında %26'lık bir artış olduğu MEYED tarafından söz konusu raporda vurgulanmış bir diğer noktadır.

MEYED'e göre, meyve suyu sektörünün en öncelikli sorunu meyve yetersizliğidir. Nitekim ülkemizde meyve üretimi ve meyve suyuna işlenen meyve miktarı aynı anda artmakta ise de aynı miktarda artmamaktadır. Meyve suyuna işlenen meyve miktarı üretilen meyve miktarından daha hızlı artmaktadır. Bu da meyve yetersizliğini daha belirgin bir şekilde ortaya koymaktadır. Çözüm olarak ortaya konan ise uygun meyve çeşitlerinin üretilmesi ile genel olarak meyve üretiminin artırılmasıdır. Bu ise devlet desteği ve üretici-sanayici iş birliği ile mümkündür. Sonuçta amaç ülkemizin tarımsal üretiminde çok önemli bir üretim miktarına sahip olan meyvelerimizin uygun bölgelerde meyve suyu üretim tesislerinde değerlendirilerek tüketiciye sağlıklı bir şekilde ulaşmasını sağlamaktır.

Ülkemizde meyve suyu ve benzeri içecek tüketicisinin tercihlerinde portakal suyunun elma suyu ve karışık meyve suyunun ardından üçüncü sırada olduğu MEYED tarafından tespiti yapılan bir diğer noktadır. MEYED başkanı Prof. Aziz Ekşi tarafından Türkiye'de endüstriyel ölçekte meyve suyu üretiminin 1960 yıllarında başladığı, bu alandaki yatırımların ise 1970'lerde yaygınlaştığı, 2000'li yıllarda ise meyve suyu sektöründe büyümenin hızlandığı belirtilmiştir. Zira Bakanlık verilerine göre, bugün Türkiye'de meyve suyu ve benzeri içecek sektörü, 40 bin kişinin çalıştığı ve 35 büyük üreticinin faaliyet gösterdiği 1,4 milyar TL'lik büyüklüğe ulaşmış oldukça büyük bir sektördür.

Türkiye'de ve Muğla'da meyve yetiştiriciliği yıldan yıla artarken tüketicinin meyve suyu talebinin de artıyor olması, tüketicinin suyunu içmeyi ilk sıralarda tercih ettiği portakal üretiminde önde gelen şehirlerden olan Muğla'ya yapılacak bir meyve suyu işletmesi yatırım olasılığını akla getirmektedir.

MUĞLA'DA MEYVE SUYU

Muğla'da, yaş meyve içerisinde üretimi en fazla yapılan meyve grubu olan narenciye ürünleri, başta portakal olmak üzere, meyve suyu sanayisinin de önemli hammaddelerindendir. Geniş portakal, mandalina ve limon üretimine ilaveten son yıllarda meyve suyu endüstrisinin hammadde olarak işlemeye başladığı nar da Muğla'da geniş üretim miktarına sahiptir. Muğla ili nar üretim miktarlarının verildiği aşağıdaki tablodan da bunu görmek mümkündür.

2007- 2011 Muğla İli Nar Üretim Miktarları

	Toplu Meyveliklerin Alanı (dekar)	Üretim (ton)	Ağaç Başına Ortalama Verim (kg)	Meyve Veren Yaşta Ağaç Sayısı	Meyve Vermeyen Yaşta Ağaç Sayısı	Toplam Ağaç Sayısı
2007	8.249	4.960	25	200.995	340.895	541.890
2008	24.082	10.412	30	347.685	942.729	1.290.414
2009	27.741	21.519	37	587.170	915.949	1.503.119
2010	29.971	26.051	31	838.576	732.657	1.571.233
2011	32.958	24.305	19	1.266.917	723.081	1.989.998

Kaynak: TÜİK Bitkisel Üretim İstatistikleri

Muğla'da, 2007 yılında yaklaşık 5 bin civarında seyreden nar üretimi 2008'de 10 bine yükselmiştir. 2008'den 2009'a ise nar üretim miktarı iki katına çıkmış, 2010 yılında bir önceki yıl kadar olmasa da üretimde yine artış yaşanmıştır. TÜİK verileri 2010 yılından 2011 yılına nar üretiminde bir düşüş yaşandığını söylese de henüz meyve vermeye başlamamış ağaç sayısı oldukça fazladır. Önümüzdeki yıllarda, onların da meyve vermeye başlaması ile Muğla'da üretilen nar miktarı epey artmış olacaktır. Bu durum dikkate alındığında Muğla'da nar suyu ve kabuğuna yönelik işleme sanayisinin de gelişmesinin gerekli olduğu sık sık dile getirilmektedir. Muğla, bu tip bir yatırım düşünen ya da düşünecek büyük

firmalar için önemli ve değerlendirilebilecek bir yatırım alanı olabilecektir. Üstelik gerçekleşmekte olan üretim miktarının kayıtlara geçenden çok daha fazla olduğuna da sık sık dikkat çekilmektedir.

Ancak, Muğla'da üretilen narenciye türleri daha ziyade sofralık çeşitlerden oluşmakta olduğundan pazarlaması da –çürük değil ancak sofralık olarak sunulamayacak, daha düşük kaliteli olanlar dışında- sofralık olarak yapılmaktadır. Yapılan araştırmalarda, Muğla'da narenciye ürünlerinin %10'u kadarının meyve suyu sanayisinde kullanılabileceği belirlenmiştir.

Esasında ülkemizde meyve üretiminde sanayiye uygun ürün yetiştirmekten ziyade sofralık tüketime yönelik ürün yetiştirme eğilimi baskın olduğundan meyve suyu sanayiinde hammadde temini sorunu yaşanmaktadır. Bu nedenle, meyve suyu sanayiinde kullanılan ürünler sofralık kalitesi düşük ve ihracata da uygun olmayan ürünler olmaktadır. Yani üretici ürettiği narenciyenin mümkün olduğu kadarını sofralık olarak satmakta, sofralık olarak sunamayacağı çürük olmayan fakat düşük kalitedeki ürünü de meyve suyu sanayiinde değerlendirmeye çalışmaktadır. Tabi bulunduğu il veya yakın çevresinde bir meyve suyu işleme tesisi var ise. Aksi halde sofraya ve ihracata gidemeyen ürün maalesef ya üreticinin elinde ya da ağacın dalında kalmaktadır. Zira Muğla'da da şu an var olan ve gittikçe de artan nar ve narenciye üretim potansiyeline rağmen bunları işlemeye yönelik bir meyve suyu tesisi henüz yoktur.

Türkiye'de ve yine Muğla'da narenciye yetiştiriciliğinde girdi maliyetleri yüksek ve meyve suyu sanayisinin alış fiyatları da düşük olduğundan narenciye üreticileri sanayi tipi üretime çok yanaşmamaktadır. Narenciye alıcısı büyük meyve suyu firmaları da hem yurt içinde sanayiye yönelik meyve üretimi çok fazla olmadığından hem de yurt dışında, örneğin Brezilya, girdi maliyetleri düşük olduğundan narenciyedeki hammadde ihtiyaçlarını –genelde konsantre ya da püre şeklinde- ithalat yoluyla karşılamaktadırlar. Zira Muğla'da üretimi yoğun bir biçimde yapılan Washington ve Yafa cinsi

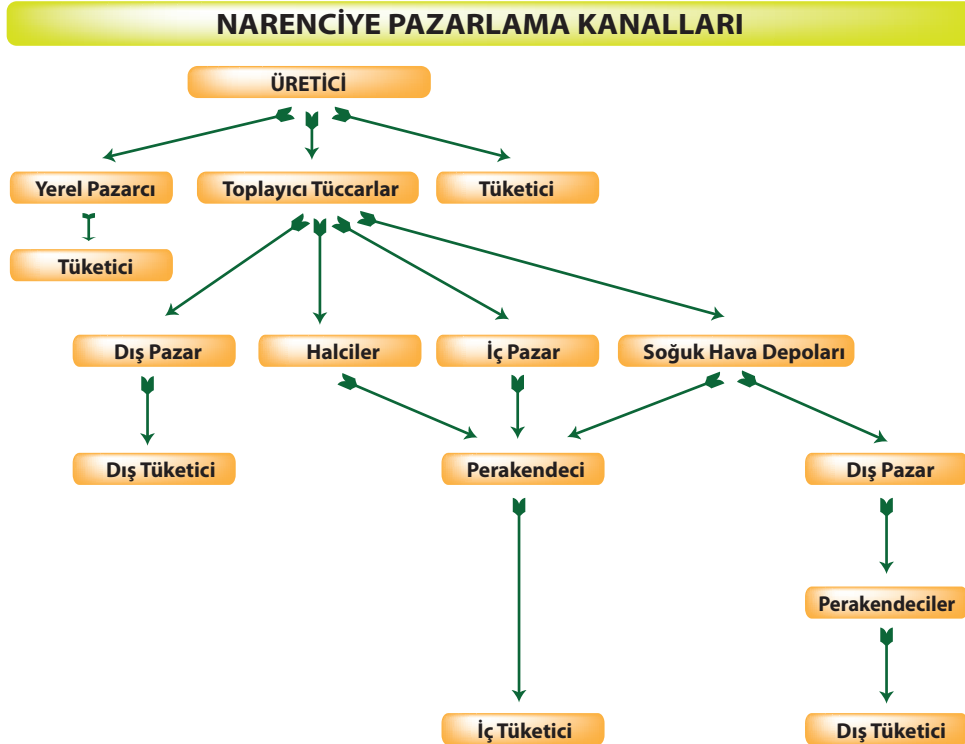
portakallar, sofralık ürünler olup meyve suyuna işlemeye uygun değildir. Ancak meyve suyuna uygun türler de –örneğin Valencia cinsi portakal- ya üretilmekte ya da üretilmesine imkan veren ekolojik koşullar mevcut olmakla birlikte talep olmadığından ya da üretici bu hususta yeterince bilinçli olmadığından üretilmemektedir. Hem bu yüzden hem de zaten Muğla’da bir meyve suyu tesisi bulunmadığından, üretilen narenciye öncelikle ya sofraya ya ihracata gitmektedir. Sofralık ya da ihracata uygun olmayan ikinci kalite ürünler ise meyve suyu sanayiinde değerlendirilememekte ve ya dalında ya da üreticinin elinde kalmaktadır. Bir meyve suyu firmasının muhtemel bir tesis yatırımı için Muğla’yı ziyaretinde bu konu gündeme gelmiş ve firma üst düzey yetkilileri, bir araya geldikleri narenciye üretici birlikleri ve üreticilerin kendilerine, sofralık narenciye üretiminden vazgeçmeleri beklenmeyecek ise de en azından topraklarının bir kısmında az da olsa sanayiye yönelik ürün yetiştirmelerini önermişlerdir. Hatta -örneğin portakal için- Muğla’da yaygın olan Washington cinsine nazaran meyve suyuna daha elverişli bir cins olan Valencia cinsi portakal üretiminin yaygınlaştırılması ve belki de bir kısım Washington ağaçlarının aşılama yoluyla Valencia’ya dönüştürülmesi ya da hiç değilse Washington bahçelerinde ağaç aralarına bir kısım sanayilik ürün verecek ağaç dikilmesi salık verilmiştir. Üreticiler ve birlikler de bu öneriye oldukça sıcak bakmışlardır. Bu da, hem Muğla’da üreticinin değişikliğe ve gelişime açık olduğunu hem de ilerleyen zamanlarda sanayi tipi üretimin yaygınlaşması ile Muğla’ya meyve suyuna yönelik yatırımların mümkün hale gelebileceğini göstermektedir. Ya da belki de şu an gerçekleşebilecek bir meyve suyu yatırımı sayesinde ortaya konulacak bir yatırımcı-üretici iş birliği ile aşama aşama sanayilik meyve üretimine geçilebilecektir.

Esasında birçok otoriteye göre “Sanayi Tipi Meyvecilik” meyvecilikte yeni ve elverişli bir fırsat olarak görülmektedir.

Meyve suyu sanayisine yönelik bahçe kuranların uzun vadede bu yatırımlarından karlı çıkacakları sık sık dile getirilmektedir. Çünkü yukarıda da vurgulandığı gibi Türkiye’de meyve suyu sanayisi için en fazla dile getirilen sorun firmaların sanayide kullanılacak meyve bulmakta güçlük çekmesi olduğundan son zamanlarda sanayicilerin bizzat kendilerinin meyve bahçeleri kurmaya başladıkları görülmektedir. Diğer meyvelerle birlikte sanayilik portakal dikimi de her fırsatta sanayicilerce tavsiye edilmektedir.

Meyve suyu sanayicisi Türkiye genelinde olduğu gibi Muğla’da da 2 tür meyve temini yapmakta ve Muğla’da bunları işleyecek tesis bulunmadığından buradan elde ettikleri ürünleri kendi illerindeki tesislerinde işlemektedirler. Bunlardan birincisi sözleşmeli çiftçilik usulü ile meyve temin edilmesi, ikincisi ise araçlar vasıtası ile meyve teminidir. Türkiye’nin birçok yerinde olduğu gibi Muğla’da da genellikle ikincisi uygulanmaktadır.

Kaynak: Muğla İl Master Planı, 2004.

Esasında Muğla'da narenciye'nin pazarlanmasında, yukarıdaki çizelgeden de anlaşılacağı üzere 3 yol vardır. Daha az üretim yapan üreticiler ürünlerini kendileri hasat ederek hal ve tüketici pazarlarında satmak sureti ile tüketiciye ulaşırsalar da Türkiye genelinde olduğu gibi Muğla'da da nar ve narenciye'nin pazarlanmasında genellikle toplayıcı tüccarlar vasıtası ile pazarlamanın yapıldığı ikinci yol kullanılmaktadır. Tüccarlar Ağustos ve Eylül aylarında ürün daha hasat aşamasına gelmeden üreticilerle anlaşıp hasat zamanında da ürünü toplamaktadır. Yani ürünlerin toplanması ve nakliyesini alıcı yapmaktadır. Alıcı, anlaşma sırasında üreticiye bir miktar kaparo vermekte kalan kısmının ödemesi ise hasattan sonra yapılmaktadır. Ancak bu anlaşmalar yazılı bir sözleşmeye dayandırılmayıp hatır gönül ilişkisi ya da kişisel güvene dayalı olarak gerçekleştirildiğinden üretici çoğu zaman parasını geç almakta kimi zaman ise alamamaktadır. Zaten üreticiler arası bir örgütlenme olmadığından üreticinin fiyat belirleme şansı da olamamaktadır. Toplayıcı tüccarlar yolu ile pazarlamanın sıkıntılı bir yöntem olduğu konusunda üreticilerin hem fikir olduğu yaptığımız toplantı ve görüşmelerde ortaya çıkan bir sonuçtur. Çünkü araya giren bir üçüncü kimse maliyetleri artırmakla birlikte ürününü çok düşük fiyattan tüccara veren üreticinin para kazanamamasına neden olmaktadır. Bu durum meyve bahçesi sahibinin olduğu kadar sanayicinin de zararına bir durum ortaya çıkarmaktadır. Oysa, tercih edilen; kümelenmenin gerçekleştirilmesi, arazilerin toplulaştırılması, üretici birliklerinin güçlendirilerek üretici adına sanayicilerle iletişim kurabilmesi ve böylece araçlar atılarak sözleşmeli üretime geçilebilmesi ile hem meyve üreticisinin hem de sanayicinin kazançlı çıkmasıdır. Böylece, üretici malını satma derdi yaşamayacak ve hatta malını satacağından emin olduğundan ona iyi bakacak ve üretimini ve verimini artırmaya çalışacak; hem sanayiciye hem de pazara kolay ulaşabilecektir. Sanayici ise meyve bulmakta güçlük yaşamaktan kurtulacaktır. Sanayici ile işbirliği içinde bir üretim, üreticinin yanlış ürünlere yönelmesini

de engelleyecektir. Yani, ürününü meyve suyu firmasına satmayı planlayan üretici, sektörün ihtiyaç duyduğu ürünlere yönelirse ürününü satmakta güçlük yaşamayacaktır. Bu durum sadece narenciye değil meyve sektörünün tamamı için geçerlidir.

Para Dergisi 2012 Şubat sayısında “Girişimciler İçin Çok Karlı Alan” şeklinde bir başlık seçilmiş ve bu alanlardan birinin de Meyvecilik olduğu yazılmıştır. Dergiye göre, Meyvecilik son yıllarda büyük sanayicilerin de ilgi alanına girmiştir. Önde gelen iş adamları meyvecilik alanında geniş arazilere ciddi yatırımlar yapmaya hazırlanmaktadır. Dergide yıllık hacmi 1.5 milyar doları bulan narenciye pazarının modasının hiçbir zaman geçmeyeceği, bu sebeple de narenciye alanına yapılacak yatırımların yatırımcısının yüzünü güldüreceği değerlendirilmiştir. Türkiye’de bugün aşağıdaki tablodan da görüldüğü üzere, halihazırda birçok meyve suyu firması narenciye ve narı işlemektedir.

Narenciyenin hem üretim hem de pazarlanmasında bir takım problemlerle karşılaşılrsa da Muğla’da narenciyenin durumunun iyileştirilmesi adına yapılabilecek ve yapılması da gereken en önemli iş üretici birliklerinin güçlendirilmesidir ve bu tarım sektöründeki hemen herkes tarafından dile getirilmektedir. Muğla Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü’nden edinilen bilgiye göre, 06/07/2004 tarih ve 25514 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 5200 sayılı Tarımsal Üretici Birlikleri Kanununa göre Muğla’da bugüne kadar 12 adet üretici birliği kurulmuştur. Bunlardan 3 tanesi narenciye üreticileri birlikleridir. Bunlar; Ortaca İlçesi Turuncgil Ürünleri Üreticileri Birliği, Bodrum İlçesi Narenciye Ürünleri Birliği ve Dalaman Turuncgil Üreticileri Birliği’dir. Ancak birlikler çok güçsüz ve üreticiler arası örgütlenme çok zayıftır. Birliklerin üye sayıları çok düşüktür,

üyeler birlik faaliyetlerine katılım sağlamamakta, üyelik aidatlarını ödemeye yanaşmamaktadırlar. Haliyle birlikler de üretici adına hareket edemediklerinden fonksiyonsuz kalmaktadırlar. Bu örgütsüzlük bazı yıllarda narenciye ürünlerinin gerçek bedelinin çok altında satılmasına neden olabilmektedir.

Muğla'daki bir diğer sorun, Türkiye'de de olduğu gibi arazilerin parçalı, tarımsal işletmelerin ise küçük olmasıdır. Küçük parçalı arazilerde modern tarım tekniklerinin uygulanması pek mümkün olmamaktadır. Bu sebeple de verim düşük kalmaktadır. Öyle olunca da üretici küçük arazisinde kendi geçinebileceği kadar ürünü üretilip fazlası için gayret göstermemektedir. Bu da Muğla'nın ve nihayetinde Türkiye'nin, kendi üretim kapasitesinin altında kalmasına neden olmaktadır. Bu konuda önerilen ise küçük arazi sahiplerinin kümelenmesini sağlamak ve devletin halihazırda devam eden arazi toplulaştırma çalışmalarının hızlandırılması olmalıdır. Narenciye anlamında da hem sanayici hem de devlet meyve üreticilerini desteklemelidir çünkü, bu Muğla halkı ile yapılan görüşmelerde de dile gelmiştir, üretici kontrata dayalı sözleşmeli üretime geçildiği takdirde sanayici ile işbirliğine sıcak bakmaktadır. Sanayici tarafından bu ve üreticiye teknik destek sağlandığında meyve suyu üretiminde karşılaşılan hammadde sorunu hem üretici hem de sanayiciyi memnun edecek şekilde bir çözüme ulaşacaktır.

Türkiye Meyve Suyu Sanayiinde Meyve İşleyen Firma Bilgileri

Firma	Yerleşim	Elma	Vişne	Kayısı/ Şeftali	Narenciye	Nar	Havuç
AKDEM	Ereğli-Konya						x
AKSU	Niğde	x					
ANADOLU	Yahyalı-Kayseri	x	x				
ANADOLU ETAP	Mersin	x	x	x	x	x	x
ARISU	Çivril-Denizli	x	x	x		x	x
AROMA	Gürsu-Bursa	x	x	x			x
DÖHLER	Karaman	x	x	x		x	x
ASLANOBA	Bursa			x			
ASYA	Eğirdir-Isparta	x	x	x		x	x
ANADOLU ETAP	Balıkesir			x			
DİMES	Tokat	x	x	x		x	x
DİMES	Kemalpaşa-İzmir	x	x	x	x	x	x
ELİTE NATUREL	Ankara					x	
ELMASU	İslamköy-Isparta	x	x				
ELMASYA	Ziyaret-Amasya	x					
ERKON	Ereğli-Konya						x
ERSU	Ereğli-Konya	x	x	x	x	x	x
ANADOLU ETAP	Elmalı-Antalya	x	x			x	
FRİGOPAK	İnegöl-Bursa			x			
GOLDEN	Korkuteli-Antalya	x					
GÖKNUR	Niğde	x	x	x	x	x	x
GÜLSAN	Kayseri	x	x	x			
KIZIKLI	Niğde	x	x	x			
KONFURT	Çal-Denizli	x	x	x	x	x	x
KONFURT	Dört Yol-Hatay				x		
LİMKON	Adana	x	x	x	x	x	x
MAVİDENİZ	Eğirdir-Isparta	x					
MEYKON	Elmalı-Antalya	x	x	x	x	x	x
MORELLO	Dereçine-Afyon	x	x	x			
OĞUZ	Adana			x			
PENKON	Çivril-Denizli	x	x	x		x	x
TAMEK	Karacabey-Bursa	x	x	x			
TAMEK	Kızılkaya-Manyas Balıkesir			x			
TARGID	Mersin	x	x	x		x	x
TUNAY	Erzincan	x	x	x		x	x
UNİT GRUP	İğdır			x			
YUMMY	Mersin	x	x	x			

Kaynak: http://www.meyed.org.tr/content/files/Meyve_Suyu_Sektoru_Raporu_2011.pdf

NARENCİYEYE YÖNELİK POTANSİYEL YATIRIM ALANLARI

Son yıllarda artan kalite ve üretim miktarlarına rağmen üreticinin azalan geliri Muğla'da narenciye yatırımlarını zaruri kılmaktadır. Yaptığımız araştırmalar, toplantılar ve sektör temsilcileriyle yürütülen görüşmeler sonucunda acilen yapılması gereken yatırımlar şu şekilde ortaya çıkmıştır:

- Soğuk Hava Depoları
- Narenciye İşleme, Paketleme, Boylama, Mumlama Tesisleri
- Meyve Suyu Fabrikası

Soğuk Hava Deposu

Narenciye ürünleri dalından koparıldığı anda tüketime hazır hale gelir. Bu sebeple de bu ürünlerin bozulmadan istenilen tazelik ve kalitede tüketiciye ulaşmasında ürünün ambalajlanması, depolanması ve pazarlanması faaliyetleri oldukça önemlidir. Haliyle bu alanlarda hayata geçirilecek yatırımlar da Muğla için önem arz etmektedir. Muğla'da meyve işleme sanayisinin çok gelişmiş olmaması narenciyenin dalından koparıldığı gibi pazarlanması ihtiyacını doğurmaktadır. İşte bu durum da bir sürü üreticinin aynı tür meyveyi bir anda pazara sunmasına neden olmakta, buna bağlı olarak ortaya çıkan arz fazlası sebebi ile de fiyat düşük düzeyde kalmaktadır. Diğer yandan, narenciye ürünlerinin işlenmeden hammadde halinde Muğla dışına çıkması yaratılan katma değer düşük kalmasına neden olmaktadır. Bu noktada, bölge halkı tarafından ve üretici birliklerince dile getirilen çözüm, evvela soğuk hava depolarının yapılmasıdır. Soğuk hava depolarının hem narenciye fiyatlarının yıl içindeki dağılımında hem de narenciyenin tüketim periyodunda olumlu bir etkisi olacağı savunulmaktadır. Eğer narenciyenin hasat edildiği gün en kısa sürede ulaştırılabileceği soğuk hava depoları inşa edilecek olursa bu olumlu etkinin en kısa zamanda ortaya çıkacağı düşünülmektedir. Çünkü narenciye hasat mevsiminin kısa olması ve hava koşullarındaki beklenmedik olumsuzluklar fiyatlar düşük olsa da üreticiyi satışa zorlamaktadır. Üreticilerin elinde ürün bittikten sonra narenciye fiyatları yükselmekte, tüketiciler yüksek fiyatlardan narenciye tüketirken üretici zarar etmektedir. Soğuk Hava Deposu kapasitesinin yetersiz olması ayrıca ihracat sezonunu da sınırlamaktadır. Aslında ürünlerin uygun koşullarda saklanacağı Soğuk Hava Depoları, Gıda, Tarım

ve Hayvancılık Bakanlığı yetkililerinden Ziraat Odaları ve Üretici Birliklerine kadar bölgedeki sektör temsilcilerinin kabul ettiği ideal çözümdür.

Bölgedeki Soğuk Hava Deposu kapasitesi şu an 6-7 bin ton civarındadır ve 300 bin tona yaklaşan narenciye üretimi ve 50 bin tonun üzerindeki nar üretimine cevap vermekten çok uzaktır. Bu kapasitenin en azından toplam üretimin bir kısmını karşılaması hem hasat döneminde fiyatların dibe vurmasını engelleyecek, hem de hasat sonrası dönemde yükselen fiyatlarla üreticilerin yüzünü güldürecektir.

Yani, nar ve narenciye birlikte düşünüldüğünde hem ilin ihtiyacı olması, hem de yatırımcı için karlı bir alan olması açısından bir soğuk hava deposu yatırımının Muğla'da başarılı olacağı birçoklarınınca dile getirilmektedir. Soğuk hava deposu, üreticilerin –genelde aynı cins narenciye ürettikleri için- hepsinin piyasaya aynı anda ve çokça ürün arz etmelerinden kaynaklanan fiyat düşüşü ile karşılaşmalarını önlerken aynı zamanda ilde nar ve narenciye üretimi oldukça fazla olduğundan söz konusu alandaki yatırımcının da kar etmesi mümkün hale gelecektir.

Narenciye İşleme, Boylama, Mumlama ve Paketleme Tesisleri

Ürünlerin dalından koparıldığı andan başlanarak doğru tekniklerle toplanması, uygun ambalajlarda taşınması ve uygun şekilde boylanması ve mumlanması²³, hem üreticinin hem de tüccarın çıkarına olacaktır. Bu aynı zamanda iç ve dış pazarlarda ürünlerimizin daha rahat yer bulmasını ve daha çok tercih edilmesini sağlayacaktır. Dalaman, Ortaca ve Köyceğiz ilçelerinde modern tesisler mevcuttur ancak bunlar yeterli değildir. Çünkü hasat döneminin kısa olması bu tesislerde az zamanda çok fazla miktarda ürünün işlenmesini zorunlu kılmaktadır. Bu durumda da hatalar olabilmekte, özellikle toplama ve taşıma aşamalarında zarar gören ama fazla dikkat çekmeyen ürünlerin ayrılabilmesi önemli sorun teşkil etmektedir. Bu yüzden, daha fazla yeni ve modern narenciye işleme tesisleri yapılmalıdır. Zira Muğla'da üretilen narenciye daha ziyade ihracata gittiğinden paketleme, mumlama, boylama tesisi yatırımları il için oldukça fazla önem arz etmektedir.

²³Mumlama işlemi sırasında, meyve yüzeyi mum ve ilaçla kaplanarak, meyvenin hem hastalıklara karşı direnci artırılır, hem de parlak görünmesi sağlanır. Ayrıca meyve yüzeyinde film tabakası oluşturan mum, meyvenin solunumunu kontrol altına alarak su kaybetmesi önlenir. Mumlanan meyveler, normalden çok daha uzun süre çürümeden ve tazeliğini kaybetmeden saklanır.

Meyve Suyu

Narenciye potansiyelinin değerlendirilmesi adına bir diğer yatırım yolu da elbette meyve suyuna yönelik olacaktır. Ancak Muğla'da yetiştirilen portakal türlerinden meyve suyuna en uygun olanı Valencia cinsi portakal, Washington kadar geniş bir üretim miktarına sahip değildir. Bu sebeple, bir meyve suyu fabrikası kurulacak olması durumunda üreticilerin, portakalını Washington veya bir diğer türden Valencia'ya aşılama yolu ile çevirmesi teşvik edilebilecektir. Böyle bir durumda aşılama ağaç ortalama 2-4 yıl sonra Valencia türünde meyve vermeye başlamaktadır. Üretici yine de daha ziyade sofralık olarak tüketilen ve ihracata da uygun olan Washington çeşidini üretmeyi ve meyve suyu firmasına oranla daha yüksek fiyattan iç ve/veya dış piyasada ürününü satmayı tercih edeceğinden, tavsiye edilen, örneğin geniş bir arazide üretim yapan üreticinin üretiminin bir kısmını Valencia'ya kaydırması şeklinde olabilecektir. Hem sofralık hem de sanayilik çeşitlerin bir arada üretilmesi, riski azaltmak açısından da faydalı bir girişim olacaktır. Son zamanlarda Muğla'da üreticilerle gerçekleştirilen toplantılarda, bir meyve suyu fabrikası yatırımı durumunda, narenciye üreticisinin aşılama yoluyla tür değiştirmeye sıcak baktığı ve Muğla Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü'nün de böyle bir durumda yatırımcıya tür değişimi hususunda destek vermeye hazır olduğu görülmüştür; bu da söz konusu yatırım için teşvik edici bir unsurdur. Diğer yandan, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Muğla İl Müdürlüğü'nden edinilen bilgiye göre, Muğla'da bazı bölgeler, örneğin Beyobası civarı, nispeten soğuk iklimi ile Washington ve Yafa gibi sofralık türlerin üretimine çok uygun olmayıp bu iki türe göre daha dayanıklı olan Valencia yetiştirilmesine elverişlidir. Yine bu tip alanlarda da Valencia üretimi teşvik edilebilecektir. Zira zaten iklimi itibari ile çok fazla şansı olmayan bu tip üretici bilinçlendiğinde ve ürününü meyve suyu firmasına satabileceğini bildiğinde Valencia üretimine ağırlık verecek ve ürününü meyve suyu fabrikasına arz edecektir. Böylece hem üretici ikliminin el verdiği ürünü üretip satarak para kazanabilecek hem de Türkiye'de meyve suyu sektörünün işleyecek meyve bulmada güçlük yaşamasının önüne geçilmiş olacaktır.

GZFT ANALİZİ

Güçlü Yönler

- Modern tarım tekniklerini kullanan üretici sayısının giderek artması,
- İklimin narenciye üretimi için çok uygun olması,
- Tarımda makineleşmenin narenciye üreticisine getirdiği kolaylıklar,
- Narenciyeye yönelik tesislerin sayılarının ve/veya kapasitelerinin artma eğiliminde olması,
- Üretim miktarının giderek artması ve üretimin Köyceğiz, Ortaca ve Dalaman'da kümelenmesi,
- Narenciye ihracatı yapan firma sayısının ve ihracatı yapılan ürün miktarının artmakta olması,
- Muğla'nın turizm potansiyeli ve tanınırlığı sayesinde gündemde olması,
- Ürün kalitesinin artmasının ihracata katkısı,
- Köyceğiz Portakalı, Ortaca Limonu gibi yöreye has ürünlerin ilgi görmesi,

Zayıf Yönler

- Narenciye üretimi ile uğraşan nüfusun yaş ortalamasının yüksek olması,
- Arazilerin çok parçalı, işletmelerin ise küçük olması,
- Narenciye üreticisinin narenciye yetiştirme tekniklerine uyma oranının düşük olması, kulaktan dolma bilgilerle üretimin zarar görmesi,
- Ürün seçiminin bilinçsizce yapılması ve ürün seçiminde bilimsel yöntemlerden faydalanılmaması,
- Ürün çeşidini değiştirmenin en az 3 yıl olması,
- Üretici örgütlenmesinin ve üretici birliklerinin zayıf olması, bunun da üreticinin pazarlama aşamasında pazarlık şansını yitirmesine neden olması,
- Narenciye üretiminin Ortaca, Dalaman ve Köyceğiz ilçelerinde yoğunlaşması sebebiyle büyük ürün alıcılarının bu ilçeler dışında kalan az da olsa narenciye üreten diğer ilçelerde faaliyet göstermekten uzak durması,
- Narenciye hasat periyodunun -çeşitlere bağlı olsa da- kısa olması,
- Narenciyede ürün fiyatlarının alıcı ülkelere ürün sağlayan rakip ülkelerle karşılaştırıldığında girdi maliyetlerinden dolayı yüksek olması.

Fırsatlar

- Dünya üzerinde yaşanması beklenen gıda sıkıntıları sebebiyle tarımsal üretimin öneminin giderek artması,
- Tarımsal üretime yönelik Ulusal ve uluslararası fonlardan işleme, pazarlama ve örgütlenme konularında proje uygulama imkânlarının giderek artması,
- Pazarlama imkanlarının doğması halinde Muğla'da sulama imkanının olduğu ve narenciye üretiminin yapılabileceği geniş arazilerin bulunması,
- Mevcut ve planlanan soğuk hava depolarının çiftçiye ürününü pazarlamak için zaman kazandıracak olması,
- Bölgeye uyumlu ve hasat sezonu daha uzun ürünler üzerine Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın yaptığı çalışmalar, (BATEM'in yeni ürün çalışmaları)

Tehditler

- Ürün fiyatlarındaki dalgalanmalara bağlı olarak narenciye üreticisinin üretimden soğuması, alternatif üretimlere yönelmesi,
- Ürün fiyatlarının çok ucuz olmasından dolayı yeterli zirai bakımın yapılmaması,
- Nadiren de olsa bölgede görülen don olayları,
- Sel baskını gibi doğal afetler,
- Narenciye bahçelerinin yapılaşma nedeniyle azalması,

250 bin tonu bulan narenciye üretim potansiyeli olan Muğla için narenciye yönelik bir yatırım artık kaçınılmazdır. Bu tip bir yatırım için bölge halkı ve mülki amirlerin dile getirdiklerinin başında, mevcut narenciye tesislerine ek olarak soğuk hava deposu ve/veya bir meyve suyu fabrikasının kurulması gelmektedir. Esasında, Muğla'da narenciye adına sorun olan, ildeki yüksek narenciye üretim potansiyeline rağmen narenciye yönelik ürün çeşitliliğinin az olmasıdır. Zira narenciye üretim potansiyeline rağmen bölgede bir meyve suyu fabrikası olmamasının bölge adına büyük bir kayıp olduğu düşünülmektedir. 2011 Aralık ayında bir meyve suyu firması muhtemel bir meyve suyu fabrikası veya konsantre tesisi yatırımı için Muğla'yı ziyaret etmiş, birkaç ay sonra ise bunu bir diğer markanın ili ziyareti izlemiştir. Muğla'nın bu tip bir yatırım adına bir diğer avantajı da il mülki amirlerinin Muğla'ya gerçekleşmesi beklenen bir meyve suyu yatırımı için yatırımcılara her türlü desteği sağlamalarıdır. Zira 2011 Aralık ve 2012 Ocak aylarında Muğla'ya iki ayrı ve büyük meyve suyu firması tarafından gerçekleştirilen ziyaretlerde söz konusu ziyaretçileri makamında ağırlayan Muğla Valisi Sayın Fatih Şahin olmuş; Muğla Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürü ve müdürlük çalışanı ziraat mühendisleri ve biz Güney Ege Kalkınma Ajansı uzmanları Dalaman, Ortaca ve Köyceğiz ilçe ziyaretlerinde ziyaretçilerin yanında hazır bulunmuşlardır. Söz konusu firma, narenciye üretim potansiyelinin yüksek olduğu bu 3 ilçeyi gezerek hem muhtemel yatırımları için elverişli arazi olup olmadığına bakmış hem de bölge halkının bu tip bir yatırıma nasıl yaklaşacağını yerinde değerlendirmek istemişlerdir. 3 ilçede de kaymakamlar, belediye başkanları, ilçe tarım müdürleri, ziraat odası başkanları ve narenciye üreticisi köylülerin ve muhtemel yatırımcıların katıldığı toplantılarda bölgede narenciye sektöründeki mevcut durum değerlendirilirken bu husustaki sorunlara da dikkat çekilmiştir.

Bölgede en önemli sorun, üreticiler arası bir iletişim ve işbirliği eksikliği olarak görünmektedir. Üretici birlikleri yeterince güçlü olmadıklarından veya üreticilerce yeterince desteklenmediklerinden üreticiler bireysel hareket etmekte ve hep birlikte hareket etmenin avantajından yararlanamamaktadır. Bu durum da söz konusu üreticilerin aracılarda suistimal edilmesi sonucunu doğurmakta ve üreticiler her yıl ürünlerini bekledikleri fiyatların altında satmak durumunda kalmaktadırlar.

Bölgede üretilen narenciye sofraya yönelik kalitededir. Türkiye'nin birçok yerinde olduğu gibi bu bölgede de kaliteli ürün daha yüksek fiyattan sofraya satılmakta, sofralık dışı ikinci kalite ürünler ise meyve suyu fabrikalarında değerlendirilmektedir. Bunlar, çürük değil fakat sofralık kalitesine sahip olmayan ürünlerdir. Bu sebeple, bölgede bir meyve suyu tesisi yatırımı bekleyen üreticinin sofralık ürün yanında sanayi tipi ürün de yetiştirmesi bu tip bir yatırımı daha olası kılacaktır.

Muğla'da, en çok Washington cinsi portakal üretilmektedir. Oysa meyve suyu firmalarınca belirtildiği üzere Muğla'da Washington cinsi portakala göre daha az üretilen Valencia cinsi portakal meyve suyu üretimi için daha uygundur. Bu portakal türleri arasında geçiş ise aşılama yoluyla mümkündür. Bu, yaklaşık 3 yıllık bir süre almaktadır.

Tarımsal üretimin, bilhassa narenciye üretiminin öne çıktığı Muğla'nın 3 ilçesi, Dalaman, Ortaca ve Köyceğiz'de Muğla narenciye üretiminin %90'ı yapılmaktadır. Ancak Muğla'daki toplam narenciye üretim miktarı yine de bölgenin potansiyelinin altındadır. Üstelik tesis eksikliği nedeniyle ürünün işlenmeden, hammadde halinde bölge dışına çıkması yaratılan katma değer düşük kalmasına neden olmaktadır. Bölgede, ihtiyacı en çok dile getirilen tesis ise soğuk hava deposu olmaktadır. Bölgede yapılacak bir soğuk hava deposu, üreticilerin, ürünlerini aynı anda ve bütünüyle piyasaya sürme zorunluluğunu ortadan kaldırarak arz fazlalığından ötürü düşen fiyatları yukarı çekmenin yanında narenciyenin farklı amaçlarla kullanılabilmesine de imkan yaratacaktır.

Bölge halkının ortaya koyduğu çözüm önerileri ise; bölgede öncelikle çiftçiler arasında birlik ve örgütlenme bilincinin oluşturulmasına yönelik eğitimlerin düzenlenmesi, Meyve Üreticileri Birliklerinin güçlendirilmesi, narenciyede ürün çeşitliliğinin artırılmasına yönelik çalışmaların yapılması, bölgenin acil olan soğuk hava deposu ihtiyacının karşılanması ve tarafların tüm bu çalışmalar esnasında işbirliğini geliştirmeleridir.